

Identifying Dimensions and Components of Intangible Cultural Heritage Education in Museums; Meta-synthesis Method

By Azam Safipur¹, Reza Afhami², Marjan Kiyan³

Abstract:

Intangible cultural heritage has become a significant focus for international organizations in recent decades. These organizations recognize museums as suitable places for preserving and disseminating intangible cultural heritage. However, how to teach this heritage in museums is a subject that requires careful consideration and research, as museum activities have traditionally focused on tangible heritage. This research aims to identify the educational components of intangible heritage in museums. It employs a qualitative approach using the seven-stage meta-synthesis method of Sandelowski and Barroso (2007). To this end, the researcher first defined the research questions to determine the scope of the studies conducted. Then, to gather information to answer the research question, relevant and credible written sources were examined. The study population consisted of published articles in accessible and reputable Persian and English databases in six Persian and seven international databases between 2000 and 2021. Based on quality assessment criteria, 460 sources were identified from 3000 sources, and 25 relevant sources were selected based on article quality assessment criteria. Then, the data was analyzed in three coding stages. Based on the research results, 85 initial codes were extracted, from which 24 categories were identified. Based on these categories, eight essential components were identified as dimensions and influential components in intangible heritage education in museums: the cycle of educational tools for intangible culture, emphasis on study, the role of awareness, accessible education, and integration of museum preservation with education, elements of intangible heritage, intangible culture, and the role of institutions in preserving cultural heritage. The findings of this research can be used by institutions and cultural organizations in cultural heritage education policies and can contribute to improving the performance of intangible heritage education in museums.

Keywords:

Awareness, Museum Education, Meta-synthesis, Intangible Cultural Heritage.

1. PhD at Art Research, Faculty of Architecture and Urban Planning, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

a.safipur@modares.ac.ir

2. Associate Professor, Art Research Department, Faculty of Architecture and Urban Planning, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

afhami@modares.ac.ir

3. Associate Professor, Curriculum Studies Department, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran

kian@khu.ac.ir

شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های آموزش میراث فرهنگی ناملموس در موزه‌ها به روش فراترکیب

اعظم صفی‌پور^۱، رضا افهمی^۲، مرجان کیان^۳

۱ چکیده

میراث فرهنگی ناملموس موضوعی است که در چند دهه اخیر مورد توجه نهادهای بین‌المللی قرار گرفته است. این نهادها موزه را محلی مناسب برای حفظ و اشاعه میراث فرهنگی ناملموس می‌دانند؛ اما نحوه آموزش این میراث در موزه‌ها موضوعی تأمل‌برانگیز و نیازمند پژوهش است، زیرا تاکنون محوریت فعالیت آن‌ها بر میراث ملموس متمرکز بوده است. در همین راستا هدف پژوهش حاضر دستیابی به مؤلفه‌های آموزشی میراث ناملموس در موزه‌هاست که با رویکرد کیفی و با استفاده از روش فراترکیب هفت مرحله‌ای سندلوسکی و بارسو (۲۰۰۷) به این موضوع پرداخته است. نگارندگان به این منظور نخست با هدف مشخص کردن فرایند مطالعات انجام‌شده، پرسش‌های پژوهش را مشخص کرده و پس از آن جهت گردآوری اطلاعات برای پاسخ به پرسش پژوهش، به بررسی منابع نوشتاری معتبر و مرتبط پرداخته است. جامعه آماری متشکل از مقالات منتشرشده در پایگاه‌های فارسی و انگلیسی قابل دسترس و معتبر در شش پایگاه اطلاعاتی فارسی بین سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۱ خورشیدی و هفت پایگاه اطلاعاتی بین‌المللی بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۱ میلادی بود. از مجموع ۳۰۰۰ منبع، تعداد ۴۶۰ منبع شناسایی و از این تعداد ۲۵ منبع مرتبط با توجه به معیارهای ارزیابی کیفیت انتخاب شد. سپس طی سه مرحله منابع کدگذاری و مورد تحلیل قرار گرفت. بر پایه نتایج تحقیق ۸۵ کد اولیه استخراج گردید که از میان این تعداد کد، ۲۴ مقوله شناسایی و بر همین اساس هشت مؤلفه اساسی شامل چرخه ابزار آموزشی برای فرهنگ ناملموس، تأکید به مطالعه، نقش آگاهی، آموزش در دسترس، ادغام حفظ موزه با آموزش، عناصر میراث ناملموس، فرهنگ ناملموس و نقش نهادها در حفظ میراث فرهنگی به عنوان ابعاد و مؤلفه‌های تأثیرگذار در آموزش میراث ناملموس در موزه مشخص شد. یافته‌های این پژوهش می‌تواند در سیاست‌گذاری‌های آموزش میراث فرهنگی مورد استفاده نهادها و سازمان‌های فرهنگی قرار گیرد و در بهبود عملکرد آموزش میراث ناملموس در موزه‌ها مؤثر باشد.

۱ واژگان کلیدی

آگاهی، آموزش در موزه، فراترکیب، میراث فرهنگی ناملموس.

۱. a.safipour@modares.ac.ir

۲. afhami@modares.ac.ir

۳. kian@khu.ac.ir

۱. مدرس دانشگاه تربیت مدرس

۲. پژوهش هنر دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

۳. گروه مطالعات برنامه درسی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه خوارزمی

۱ مقدمه و بیان مسئله

میراث فرهنگی ناملموس به‌طور فزاینده‌ای در سال‌های اخیر به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های مهم میراث فرهنگی تاریخی و تثبیت هویت اجتماعی به رسمیت شناخته شده است (Cerquetti et al., 2022). این پدیده عمیقاً در اندیشه مردم ریشه دارد؛ گواهی حیاتی برای تاریخ و هویت یک نسل است و به‌عنوان نماد یک ملت عمل می‌کند (Zhao et al., 2024). با توسعه جوامع و روند جهانی شدن و نوسازی، میراث فرهنگی ناملموس دچار فرسایش و آثار منفی خواهد شد (Liu, 2019). چنان‌که بسیاری از نمونه‌های این دسته از میراث به‌طور چشمگیری بقای خود را در جامعه مدرن در معرض نابودی می‌بینند (Zhang et al., 2022). از این رو به‌خلاف میراث ملموس، میراث ناملموس طبیعتاً ماهیتی پویا دارد. از یک سو این میراث دائماً خود را بازسازی می‌کند تا به‌طور مستمر هویت فرهنگی سازندگان و دارندگان خود را منعکس سازد. در واقع، چنین میراثی دارای ظرفیت ذاتی برای اصلاح و شکل دادن ویژگی‌های خود به موازات تحولات فرهنگی جوامع مرتبط با آن است؛ بنابراین قادر است میراث زنده آن‌ها را در هر لحظه بازنمایی کند. از سویی دیگر، این انعطاف ذاتی یا به عبارت دیگر، خصیصه آن را به‌ویژه در برابر جذب شدن از سوی مدل‌های فرهنگی کلیشه‌ای حاکم در هر زمان آسیب‌پذیر می‌کند (Lenzerini, 2011). درک اهمیت میراث ناملموس از زمانی آغاز شد که سنت‌ها در بازتولید فرهنگی شکست خوردند (Abu Bakar et al., 2011)؛ از این رو پس از اعلامیه بوداپست در سال ۲۰۰۲ تأکید بیشتری بر «مشارکت فعال جوامع محلی در همه سطوح در جهت شناسایی، حفاظت و مدیریت اموال میراث جهانی شد.» (Deacon & Smeets, 2013) و مقدمه مناسبی برای توجه به میراث ناملموس گشت؛ چنان‌که در پی آن کنوانسیون یونسکو برای حفاظت از میراث فرهنگی ناملموس در سال ۲۰۰۳ رویکردی جدید و جامع درباره میراث فرهنگی در پیش گرفت و همچنین مجموعه جدیدی از ابزارها و راهبردهای اداری و قانونی برای شناسایی، حفظ، مدیریت و ترویج میراث فرهنگی ناملموس ایجاد کرد. (Konach, 2015)

واژه کلیدی کنوانسیون «حفاظت» است که به‌عنوان اقداماتی با هدف تضمین پایداری میراث فرهنگی ناملموس، از جمله شناسایی، مستندسازی، تحقیق، حفاظت، ارتقا، انتقال، به شکل رسمی و غیررسمی تعریف شده است (Keitumetse, 2006). هدف کنوانسیون ۲۰۰۳ حفاظت و ترویج میراث محلی بود (Konach, 2015) که آن را در پنج گروه طبقه‌بندی کرد. این گروه‌ها عبارت‌اند از: الف) سنت‌ها و اصطلاحات شفاهی، از جمله زبان به‌عنوان وسیله‌ای برای میراث فرهنگی ناملموس؛ ب) هنرهای نمایشی؛ پ) رسوم اجتماعی، آیین‌ها و جشن‌ها؛ ت) دانش و رسوم در مورد طبیعت و جهان؛ ث) مهارت در هنرهای دستی سنتی؛ (Convention, 2003).

بر همین اساس کشورهای مختلف اقدامات مهمی همچون آموزش را در جهت حفظ میراث ناملموس در برنامه‌های خود گنجانده‌اند؛ چرا که فعالیت‌های آموزشی کشورهای عضو به‌ویژه زمانی که به سایت‌های میراث جهانی و میراث فرهنگی ناملموس مربوط می‌شود، به شدت با ترویج در ارتباط است. از این رو، آموزش میراث فرهنگی باید از منظر گروه‌های هدف مختلف با استفاده از ابزارهای مناسب (پویانمایی، بازی‌های آنلاین، کنفرانس‌ها، وینارها، گزارش‌ها) در نظر گرفته شود (Burduk et al, 2021)؛ چنان‌که با توجه به اهمیت بحث حفظ و آموزش میراث ناملموس که از اهداف اساسی کنوانسیون فوق نیز محسوب می‌شود، موزه به‌عنوان نهادی مناسب به این منظور تلقی شد؛ چرا که موزه‌ها به لحاظ اینکه که کمک‌های شناختی به فرد می‌دهند، نقش زیادی در آموزش دارند (Altintas & Yenigül, 2020).

همچنین در آخرین کنفرانس شورای جهانی موزه‌ها (ایکوم) در سال ۲۰۲۲ موزه نهادی غیرانتفاعی و دائمی در

خدمت جامعه که به پژوهش، گردآوری، نگهداری، تفسیر و نمایش گذاشتن میراث ملموس و ناملموس می‌پردازد، تعریف شد. نهادی در دسترس و فراگیر که دره‌هایش به روی همگان باز است و تنوع و پایداری را پرورش می‌دهد. موزه‌ها از نظر اخلاقی، حرفه‌ای و با مشارکت جوامع اداره می‌شوند و با ارائه تجربیات متنوع برای آموزش، لذت، تفکر و به اشتراک‌گذاری دانش، [با مردم] ارتباط برقرار می‌کنند. (ICOM, Prague, 2022). توجه به میراث ناملموس به عنوان بخش مهم تعریف موزه از سال ۲۰۰۷ آغاز شده است. این میراث نیازمند پژوهش، گردآوری، تفسیر و نمایش آن در موزه است. موزه‌ها می‌توانند از میراث ناملموس برای ایجاد درک بهتر بازدیدکنندگان خود استفاده کنند. با کمک میراث ملموس و ناملموس، موزه‌ها می‌توانند شکاف بین خود و بازدیدکنندگان را پر کنند. برای این کار موزه‌ها باید جنبه‌های ناملموس مجموعه‌های خود را شناسایی، مستند و بازنمایی کنند (Bala, 2015) و از آن مهم‌تر زمینه آموزش و انتقال مفاهیم را فراهم سازند.

نه تنها نحوه شناسایی و محافظت مؤثر و دقیق میراث ناملموس به یک موضوع چالش برانگیز تبدیل شده است (Gonçalves et al., 2022) بلکه آموزش این دسته از میراث نیز با مشکلاتی همراه است. موزه می‌تواند به عنوان عرصه‌ای عمل کند که مردم در آن سنت‌های خود را بیاموزند و آن‌ها را به نسل بعدی منتقل کنند (Yoshida, 2004)؛ از این رو آموزش موزه را می‌توان مجموعه‌ای از ارزش‌ها، مفاهیم، دانش‌ها و شیوه‌هایی تعریف کرد که هدف آن تضمین ارتقای آگاهی بازدیدکننده است. این فرایند فرهنگ‌پذیری بر روش‌های آموزشی، توسعه، تحقق و کسب دانش جدید متکی است (Desvallées & Mairesse, 2010). فعالیت‌هایی که هدف اصلی آن انتقال دانش (اطلاعات، مهارت‌ها و نگرش‌ها) به بازدیدکننده است، به عنوان عمل درک، تعامل و جذب یک شیء به وسیله یک فرد تعریف می‌شود که منجر به «کسب دانش یا توسعه مهارت‌ها یا نگرش‌ها» می‌شود (Allard & Boucher, 1998).

بنابراین می‌توان گفت آموزش موزه فرآیندی است برای آماده‌سازی امکانات موزه، استفاده از مجموعه‌های موجود و سازمان‌دهی برنامه‌های آموزشی بازدیدکننده‌محور که کنجکاوی، علاقه و هیجان را برمی‌انگیزد و همه این‌ها در جهت تلاش برای امکان یادگیری بازدیدکنندگان است (Ilhan et al., 2014)؛ هر چند از نظر Ansbacher «یادگیری» اصطلاحی بسیار محدودکننده برای توصیف تجربیات موزه است. به طور کلی، تعاریف یادگیری اکنون آن قدر گسترده است که شامل لذت، رضایت و سایر نتایج حاصل از تجربیات می‌شود (Ansbacher, 2002). سندل می‌گوید: موزه‌ها در سطح جامعه می‌توانند به عنوان میانجی (کاتالیزور) برای بازسازی اجتماعی به کار روند؛ چنان‌که موزه‌ها در جوامع توانمند، اراده و اعتماد به نفس و مهارت‌هایی برای کنترل بیشتر زندگی را افزایش می‌دهند و موجب توسعه محله‌های زندگی افراد می‌شوند (Ioannides, 2017). به عنوان مثال در موزه‌های زیمباوه سعی کردند بسیاری از مفاهیم اجتماعی را از طریق برگزاری نمایشگاه، به گروه‌های مختلف آموزش دهند؛ برای مثال ارتقای سطح فرهنگی و آموزشی افراد و آشنایی آن‌ها با حقوق اولیه‌شان، از این طریق تحقق یافته است. (Chiwara, 2017)

Sachatello-Sawyer و همکارانش (۲۰۰۲) براین نظرند که موزه‌ها موجب دسترسی به اشیاء منحصر به فرد، افراد

۱. از سال ۱۹۴۶ تا ۱۹۴۷ که شورای جهانی موزه‌ها شروع به کار کرد، تاکنون تعاریف جدید و کامل‌تری از موزه ارائه شده است. اصطلاح میراث ناملموس از سال ۲۰۰۷ وارد تعریف موزه شد و این‌گونه مطرح شد. موزه نهادی غیرانتفاعی و دائمی در خدمت جامعه و توسعه آن است که برای عموم گشوده است و میراث ملموس و غیرملموس بشر و محیط او را به منظور آموزش، مطالعه و سرگرمی، کسب، حفاظت و نگهداری می‌کند، درباره آن به پژوهش می‌پردازد، آن را انتقال و نمایش می‌دهد. (اساس نامه ایکوم، تصویب شده از سوی بیست و دومین مجمع عمومی) (وین، اتریش، ۲۴ اوت ۲۰۰۷).

منحصر به فرد و مکان‌های منحصر به فرد می‌شوند و از طریق این دسترسی است که می‌توانند فرصت‌های یادگیری غیرمعمول و ارزشمندی را ارائه دهند (Monk, 2013). از این رو با توجه به ظرفیت‌های موجود در موزه به منظور آموزش، پژوهش حاضر به این مسئله می‌پردازد که در چنین بستری که قابلیت آموزشی بالایی دارد، مؤلفه‌های مهم آموزش میراث ناملموس در موزه‌ها کدام‌اند؟ و چه شاخص‌ها و مختصاتی نقش مؤثری در آموزش میراث ناملموس در موزه را ایفا می‌کنند؟

روش پژوهش

پژوهش پیش‌رو به جهت هدف، کاربردی و رویکرد مورد استفاده در آن سنتزپژوهی کیفی از نوع فراترکیب است. این شیوه از سنتزپژوهی کیفی، تحلیل علمی کاوشگرانه‌ای است که در آن پژوهشگر می‌کوشد یافته‌های مطالعاتی کیفی را بررسی، تحلیل و در نهایت ترکیب کند (Sandelowski & Barroso, 2007).

در فراترکیب، اطلاعات و یافته‌های پیشین استخراج می‌شود و با موضوع مطالعه مورد بررسی قرار می‌گیرد. روش جمع‌آوری داده‌ها در این پژوهش مبتنی بر اطلاعات اسنادی و ابزار گردآوری داده‌ها نیز اسناد و مدارک پیش از این پژوهش است که شامل بررسی کلیه منابع نوشتاری معتبر می‌شود. در پژوهش حاضر جامعه آماری ۳۰۰۰ منبع نوشتاری منتشرشده در پایگاه‌های اطلاعات علمی داخلی و خارجی در دسترس بود که بر مبنای کلیدواژه‌های میراث ناملموس، آموزش و موزه جست‌وجو شد. برای منابع فارسی از سال ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۱ و برای منابع لاتین از سال ۲۰۰۰ تا سال ۲۰۲۱ منابع نوشتاری در نظر گرفته شد. نمونه‌گیری منابع با رویکرد هدفمند انتخاب شد و معیارهای بازه زمانی، دامنه موضوعی مرتبط با آموزش میراث ناملموس در موزه‌ها، مقالات چاپ‌شده در نشریات معتبر مورد توجه بود.

فراترکیب روشی جدید برای تحلیل کیفی پژوهش‌های پیشین است که بر پایه یافته‌های سایر مطالعات مرتبط کیفی انجام می‌شود. در نتیجه، نمونه مورد نظر برای فراترکیب، از مطالعه‌های منتخب و بر اساس ارتباط آن‌ها با پرسش پژوهش تشکیل می‌شود (Zimmer, 2006). به گفته اروین و همکاران هدف از فراترکیب، تلفیق و تفسیر الگوها و بینش نظام‌مند در سراسر مطالعه‌ها با حفظ یکپارچگی مطالعه‌های فردی است (Erwin et al., 2011). به همین ترتیب پترسون (Paterson, 2001) هدف اصلی فراترکیب را تئوری میان‌برد یا توسعه چارچوب نظری می‌داند. به طور کلی اهداف فراترکیب، توسعه نظریه، انتزاع در سطح بالاتر و تعمیم‌پذیری است تا بتواند یافته‌ها را برای استفاده در عمل، بیشتر در دسترس قرار دهد (Estabrooks et al., 1994). روش فراترکیب ساندولوسکی و باروسو سهم بسزایی در یکپارچه کردن یافته‌های تحقیق‌های کیفی دارد و به طور موفقیت‌آمیزی فرایند یافتن، انتخاب، ارزیابی و ترکیب نتایج تحقیق‌های اولیه را ارائه می‌دهد (Chenail, 2009). از آنجا که این الگو یکی از پراستنادترین و پرکاربردترین الگوهای فراترکیب است، در این پژوهش از روش هفت مرحله‌ای (Sandelowski & Barroso 2007) استفاده شده که مراحل اجرایی آن در نمودار ۱ نشان داده شده است.

نمودار ۱- فرایند اجرایی روش فراترکیب (Sandelowski & Barroso, 2007)

مبنای روایی این پژوهش متخصصان و خبرگان رشته آموزش و موزه بوده‌اند و جهت سنجش پایایی از روش کاپا کوهن استفاده شده است.

یافته‌ها

گام نخست:

تنظیم پرسش پژوهش

نخستین گام در روش این پژوهش به منظور هدایت کردن کل فرایند، تنظیم پرسش اصلی پژوهش است. مؤلفه‌های آموزش میراث ناملموس در موزه‌ها کدام‌اند؟ حیطه پژوهش حاضر مرتبط با موزه و آموزش میراث ناملموس در موزه است و پرسش اساسی در واقع دامنه و حوزه بررسی منابع و مطالعات پیشین را مشخص می‌سازد.

در این زمینه برای رسیدن به پاسخ پرسش پژوهش، پارامترهای موضوع اولیه، «چه» (What)، جمعیت، «چه کسی» (Who)، زمان، «چه زمانی» (When) و روش شناسی، «چگونه» (How) مشخص شد که در جدول شماره ۱ آمده است.

جدول ۱- تنظیم پرسش پژوهش (مأخذ: نگارنده)

شرح	پارامتر	
- مؤلفه‌های اساسی آموزش میراث ناملموس در موزه	What	۱
- مقاله‌های علمی خارجی و داخلی	Who	۲
- مقاله‌های سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۱ خارجی - مقاله‌های سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۱ داخلی	When	۳
- تحلیل اسنادی؛ تحلیل ثانویه؛ فرایند مرحله‌ای و خطی - الگوی ساندلوسکی و باروسو (۲۰۰۷)	How	۴

گام دوم:

مرحله دوم شامل انتخاب مطالعات واجد شرایط برای ورود به فراترکیب است. در این مرحله پژوهشگر با توجه به حیطه و موضوع تحقیق، معیارهای ورود و خروج متنوعی را برای مطالعات در نظر می‌گیرد و جست و جوی نظام مند خود را بر مقاله‌های منتشرشده در ژورنال‌های معتبر علمی متمرکز می‌کند که در این میان همه مقالات مورد بررسی باید پدیده مشترکی را مورد پژوهش قرار داده باشند. در انتها پژوهشگر مجموعه‌ای از جست و جویهای برخط را انجام می‌دهد تا مطالعات منتخب را مشخص سازد.

جامعه هدف: مطالعات انتخابی پژوهش حاضر از بین پایگاه‌های داده، منابع چاپی و الکترونیکی و اسناد معتبر ملی و بین‌المللی است که در جدول شماره ۲ قابل مشاهده است.

جدول ۲- پایگاه‌های جست و جوی داده‌ها (مأخذ: نگارنده)

پایگاه داده	
داخلی	خارجی
پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی SID (یافت نشد)	Springer & Kluwer
بانک اطلاعات علمی مگ ایران (Magiran) - پایگاه نشریات پژوهشی فارسی (یافت نشد)	eric.ed.gov
ensani.ir - پرتال جامع مقالات و پژوهش‌های حوزه علوم انسانی (سه مورد یافت نشد) (دو مورد نیز یافت نشد)	Science Magazine
Noormags (هر سه مورد یافت نشد، دو مورد نیز یافت نشد)	JCR: ISC
علم نت (در سطح علمی و پژوهشی نیستند)	Scopus
پایگاه مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (یافت نشد)	JStor
	Science Direct (Elsevier)
نشریات تخصصی در حوزه مرتبط:	
Journal museum education	
International Journal of Intangible Heritage	

مهم‌ترین واژگان جست و جو شده در جدول شماره ۳ و نتایج حاصل از آن در جدول شماره ۴ مشخص شده است.

جدول ۳- واژگان کلیدی جست و جو شده در منابع (مأخذ: نگارنده)

واژگان مشابه	واژگان کلیدی	
میراث فرهنگی ناملموس یا میراث ناملموس، آموزش میراث ناملموس یا آموزش میراث فرهنگی ناملموس، آموزش میراث ناملموس و موزه	آموزش، میراث فرهنگی ناملموس، موزه	فارسی
Intangible Cultural Heritage OR Intangible Heritage, Intangible Cultural Heritage Education OR Intangible Cultural Heritage Education, Intangible Heritage AND Museum Education	Intangible cultural heritage Intangible Heritage or Education Museum	انگلیسی

جدول ۴- نتایج جست و جوی مقالات فارسی و انگلیسی (مأخذ: نگارنده)

تعداد مقالات انگلیسی	تعداد مقالات فارسی	سنتز اول
بیش از ۳۰۰۰ مقاله با هر یک از کلیدواژه‌ها در انگلیسی	بیش از ۱۰۰۰ مقاله با هر یک از کلیدواژه‌ها در فارسی	برحسب یکی از واژگان کلیدی و عنوان
بر اساس هر سه واژه کلیدی: صفر	بر اساس هر سه واژه کلیدی: صفر مقاله	برحسب همه واژگان کلیدی
بر اساس دو واژه کلیدی: آموزش + میراث ناملموس: ۲۵۰ بر اساس دو واژه کلیدی: موزه + آموزش میراث ناملموس: ۲۱۰ در مجموع: ۴۶۰	بر اساس دو واژه کلیدی: آموزش + میراث ناملموس: صفر بر اساس دو واژه کلیدی: موزه + آموزش میراث ناملموس: صفر	برحسب دو واژگان کلیدی
بر اساس دو واژه کلیدی: آموزش + میراث ناملموس: ۱۷ بر اساس دو واژه کلیدی: موزه + آموزش میراث ناملموس: ۷	صفر	بر اساس نتایج و یافته‌های تحقیق

گام سوم:

در این مرحله مقالات انتخاب شده چندین بار به دقت مرور می‌شوند تا مشخص شود که آیا مفاهیم کلیدی و مضامین آن‌ها با هدف پژوهش تناسب دارد یا نه. در نمودار شماره ۲ فرایند انتخاب مقالات نشان داده شده است. ملاک‌های ارزیابی: بخشی از مطالعات به دلیل عدم مطابقت با ملاک‌های ورودی و معیارهای سنجش مورد بررسی قرار نگرفتند؛ همچون مطالعات و پژوهش‌هایی خارج از زبان فارسی و انگلیسی و نوشتارهایی که در قالب

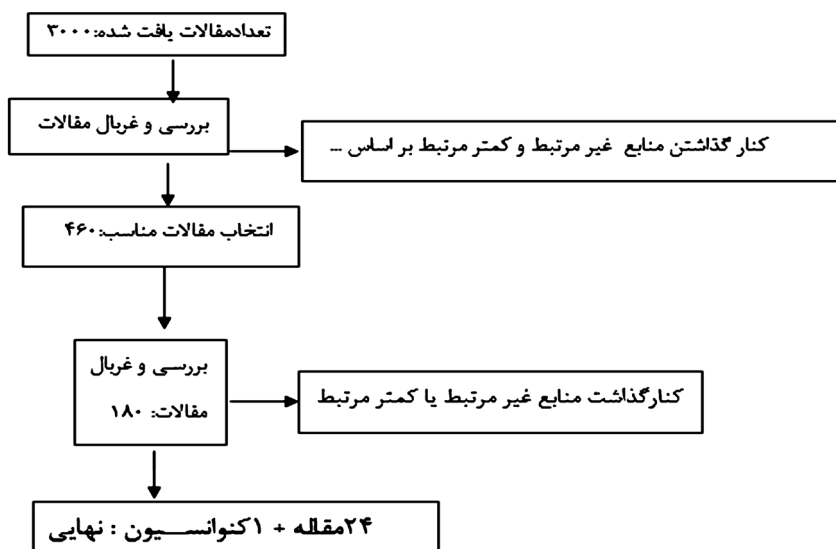

پایان نامه، رساله، نقد کتاب، گزارش ها و پیشنهادها درآمده است.

مقالات انتخاب شده بر حسب عنوان و در صورتی که منطبق با پرسش ها و اهداف تحقیق مورد نظر نباشد حذف می گردد؛ به همین ترتیب چنانچه بر حسب واژگان کلیدی، چکیده منطبق با پژوهش حاضر نبود نیز حذف گردید. در هر یک از مراحل با فیلتر کردن مقالات و حذف منابع غیرمرتبط در واقع به مقالاتی توجه می شود که ارتباط مستقیم با اهداف و پرسش های پژوهش داشته باشد.

در نهایت مرحله دیگر که همان بررسی و ارزیابی کیفیت مقالات به منظور حذف مقالاتی که فاقد اعتبار علمی باشد انجام می گیرد. یکی از مراحل تحلیل فراترکیب روش ارزیابی انتقادی (CASP) است که شاخص ها و مؤلفه های آموزش میراث ناملموس در موزه را در قالب چک لیست مورد نظر امتیازدهی می کند. ۱۰ سوال در این چک لیست طراحی شده است.

برای هر پاسخ امتیازی در نظر گرفته می شود: «بله» ۱، «نامعلوم» ۰،۵ و «خیر» ۰. نتیجه جمع نمره ها مشخص کننده سطح کیفیت مقالات است. به این صورت که مقاله ها با نمره CASP: ۰-۵ ضعیف، با نمره CASP: ۶-۸ متوسط و با نمره CASP: ۹-۱۰ قوی تلقی می شود (Rossetini et al., 2018; Mattiussi et al., 2019). بعد از پایان ارزیابی مقاله، محقق بر مقالاتی که امتیاز لازم را به دست آورده اند، فرایند پژوهش را ادامه می دهد.

نمودار ۲- شمایی از فرایند انتخاب مقالات (مأخذ: نگارنده)

گام چهارم:

پس از بررسی و انتخاب منابع مناسب در پایان ۲۵ مورد انتخاب شد که از این تعداد اطلاعات مربوط شامل نام منبع، نویسنده یا نویسندگان، تاریخ نشر، اهمیت مفهوم و تعداد مفهوم مورد استفاده در متن در جدول شماره ۵ آمده است.

جدول ۵- بررسی اهمیت و میزان تأثیر منابع تحلیل محتوا (مأخذ: نگارنده)

تعداد مفاهیم استخراج شده از متن	اهمیت و جایگاه	تاریخ نشر	نویسنده - نویسندگان	منبع
۲	ارائه دیدگاه‌هایی در مورد توسعه فناوری و حضور آن در زمینه آموزش برای حفاظت از میراث فرهنگی ناملموس	۲۰۱۶	G. Cozzani; F. Pozzi; F. M. Dagnino; A. V. Katos; E. F. Katsouli	Innovative technologies for intangible cultural heritage education and preservation: the case of i-Treasures
۴	حسگرهای پیشرفته و فناوری‌های ICT را برای حفظ یادگیری و انتقال میراث فرهنگی ناملموس مورد توجه قرار داد	۲۰۱۵	Francesca Maria Dagnino, Michela Ott and Francesca Pozzi	Addressing Key Challenges in Intangible Cultural Heritage Education
۳۲	تأکید به دیدگاه مردمی در حفظ میراث فرهنگ ناملموس	۲۰۱۶	Annette B. Fromm	Ethnographic museums and Intangible Cultural Heritage return to our roots
۲	تأکید به بازی‌ها در زمینه‌های تکنولوژی به منظور آموزش برای حفظ میراث ناملموس	۲۰۱۷	Francesca Maria Dagnino, Francesca Pozzi, Giacomo Cozzani and Luca Bernava	Using Serious Games for Intangible Cultural Heritage (ICH) Education: A Journey into the Canto a Tenore Singing Style
۱۰	تأکید به شیوه زندگی، ساختمان‌های سنتی، به صورت کلی نگاه مردم‌وار برای حفظ عناصر مربوط به موزه و میراث فرهنگی ناملموس	۲۰۱۶	Luby, E. M., Isaya O. Onjala, and Daniel Kibet arap Mitei	Museums, Intangible Cultural Heritage, and Changing Societies: The Ber gi dala Exhibition and Cultural Heritage Preservation at the Kisumu Museum, Kenya
۱۸	نقش دولت، نظام اقتصادی و حمل و نقل در حفظ آثار مهم فرهنگ ناملموس در چین	۲۰۰۸	Pan Shouyong	Museums and the Protection of Cultural Intangible Heritage
۱۳	تأکید بر شبکه نظریه کنشگر در حفظ میراث ناملموس	۲۰۱۹	Ching-Yi Wang	Building a Network for Preserving Intangible Cultural Heritage through Education: A Study of Indonesian Batik
۴	تأکید بر بازی‌های مبتنی بر فناوری در حفظ میراث ناملموس	۲۰۱۸	Grammatikopoulou, A. S. Laraba, O. Sahbenderoglu, K. Dimitropoulos, S. Douka and N. Grammalidis	An adaptive framework for the creation of exergames for intangible cultural heritage (ICH) education
۶	تأکید به مشارکت اجتماعی به خصوص در آموزش سنتی	۲۰۲۱	Wen-Jie Yan and Shang-Chia Chiou	The Safeguarding of Intangible Cultural Heritage from the Perspective of Civic Participation: The Informal Education of Chinese Embroidery Handicrafts

تعداد مفاهیم استخراج شده از متن	اهمیت و جایگاه	تاریخ نشر	نویسنده - نویسندگان	منبع
۵	تأکید به حافظه فرهنگی و نگاه مردم محور در حفظ آثار فرهنگی ناملموس	۲۰۱۵	Qian GUO , Xiaoxue LI	Integrated Conservation of the Cantonese Opera Art Museum and Intangible Cultural Heritage
۴	بررسی رویکردها و زیربناهای آموزشی در اسپانیا جهت حفظ میراث ناملموس	۲۰۱۸	Olaia Fontal Merillas, Marta Martínez Rodríguez	An Analysis of Educational Designs in Intangible Cultural Heritage Programmes: the Case of Spain
۹	تأکید به مکان های عمومی در شهر برای حفظ عناصر فرهنگ ناملموس	۲۰۲۰	Tahseen, E., & Aljumaily, S. K	The role of open museums outdoors in the revival of intangible cultural Heritage
۱۰	تأکید بر سنت های زنده و نقش موزه در حفظ فرهنگ ناملموس مردمی	۲۰۱۵	Naguib, Saphinaz-Amal	Museums, Diasporas and the Sustainability of Intangible Cultural Heritage
۱۲	نقش آموزش و پرورش در انتقال فرهنگ ناملموس	۲۰۱۵	Yalçınkaya, E.	Creative Drama Study about Intangible Cultural Heritage: Turkish Wedding Traditions
۲	نقش فناوری در حفظ آثار ملموس و ناملموس فرهنگی	۲۰۱۴	Pozzi, F., Antonaci, A., Dagnino, F. M., Ott, M., & Tavella, M	A Participatory Approach to Define User Requirements of a Platform for Intangible Cultural Heritage Education
۳	تأکید بر بازی هایی چون رقص و آواز برای حفظ عناصر ناملموس موزه	۲۰۱۵	Dagnino, F. M., Ott, M., Pozzi, F., Yilmaz, E., Tsalakanidou, F., Dimitropoulos, K., & Grammalidis, N	SERIOUS GAMES TO SUPPORT LEARNING OF RARE INTANGIBLE CULTURAL EXPRESSIONS
۷	ایجاد سیستمی مبتنی بر توسعه و ارتباطات برای حفظ آثار فرهنگی	۲۰۱۴	Dagnino, F. M., Hadjileontiadis, L. J., Ott, M., & Pozzi, F.	An Integrated Platform Supporting Intangible Cultural Heritage Learning and Transmission: Definition of Requirements and Evaluation Criteria
۳	تأکید بر بازی های سه بعدی مبتنی بر فناوری در حفظ آثار ناملموس	۲۰۱۵	Dagnino, F. M., Pozzi, F., Yilmaz, E., Grammalidis, N., Dimitropoulos, K., & Tsalakanidou, F	Designing Serious Games for ICH Education
۱۱	میراث فرهنگی ناملموس بعنوان عملکردها، بازنمایی ها، روایت ها، دانش و مهارت و ابزارهای مرتبط تعریف می شود.	۲۰۱۸	ADIGÜZEL, B., & Dülger, A. S	Intangible Cultural Heritage Museum in The Heart Of Turkey
۲	تعامل کامپیوتر و انسان در حفظ فرهنگ ناملموس	۲۰۱۴	Ott, M., Dagnino, F. M., Pozzi, F., & Tavella, M	Widening Access to Intangible Cultural Heritage: towards the Development of an Innovative Platform

تعداد مفاهیم استخراج شده از متن	اهمیت و جایگاه	تاریخ نشر	نویسنده - نویسندگان	منبع
۵	تأکید بر فناوری	۲۰۱۴	Pozzi, F., Dagnino, F., Ott, M., & Antonaci, A.	i-Treasures and Intangible Cultural Heritage Education
۵	تأکید بر رویکردها و ابزارها در حوزه تحقیقات طراحی یادگیری به ویژه به معلمان	۲۰۱۶	Pozzi, F., Ceregini, A., Dagnino, F., Ott, M., & Tavella, M.	Closing the "Learning Design Life-Cycle" with the Pedagogical Planner
۴	این مقاله به مشکل حفظ خاطرات شخصی می پردازد که مصنوعات در مجموعه هایی که به وسیله موزه های سنتی نگهداری می شوند، در ذهن مردم عادی که آن ها را می شناسند و با آن ها ارتباط برقرار می کنند، ایجاد می کند.	۲۰۱۸	Eijnatten, van, J., & de Nood, M	Shared Stories: Narratives Linking the Tangible and Intangible in Museums
۴	تأکید بر انجمن ها و نهادها برای حفظ میراث فرهنگی	۲۰۱۵	Severo, M., & Venturini, T	Intangible Cultural Heritage Webs Comparing national networks with digital methods
۳	تأکید بر هنرهای دستی برای حفظ عناصر ناملموس	۲۰۱۷	Ktori, M	Lefkara Lace: Educational Approaches to ICH in Cyprus

گام پنجم:

در این گام مفاهیم استخراج شده از مقالات بر اساس مشابهت ها کدگذاری خواهد شد. در نخستین مرحله از کدگذاری منطبق بر خروجی نرم افزار MAXQDA 120 کد اولیه استخراج شده است. پس از آن محقق می کوشد دسته بندی و خلاصه سازی مجددی را انجام دهد که با تلخیص و دسته بندی دوباره به ۸۵ کد می رسد.

در این بررسی مشخص می شود که عناصر ناملموس با فراوانی ۱۳۷ دارای بالاترین میزان فراوانی در بین متغیرهای پژوهشی هستند. نقش نهادها در حفظ میراث ناملموس، چرخه ابزار آموزشی در حفظ میراث ناملموس، فرهنگ ناملموس، نقش آگاهی، ادغام حفظ آموزش فرهنگ ناملموس با آموزش عناصر میراث ناملموس، تأکید بر مطالعه و آموزش در دسترس بیشترین فراوانی را دارند. کدهای اولیه را می توان طبقه بندی کرد و از درون مفاهیم انتزاعی مفاهیم دسته بندی و اندازه پذیری را استخراج نمود. در تعریف طبقه بندی یا مقوله بندی باید گفت کدهایی هستند که بار معنایی مشابهی دارند، از قاعده هم پوشانی داده ها استفاده می کنند و به عنوان یک طبقه و مقوله شناسایی می شوند.

پس از مقوله بندی از میان ۸۵ کد اولیه استخراجی ۲۴ مقوله استخراج شد. شایان ذکر است که این دسته بندی به دو شکل انجام می گیرد: یا مفهومی از درجه انتزاعی کافی برخوردار بوده است و بقیه مفاهیم زیر گروه آن خواهند بود یا اینکه دسته هایی از مفاهیم مشابه زیرگروه یک مقوله جدید ایجاد شده قرار می گیرند. جدول شماره ۶ هر یک از مقولات استخراجی را نشان می دهد.

جدول ۶- مهم ترین مقولات - (مأخذ: نگارنده). خروجی نرم افزار MAXQDA18

مقوله	مقوله اصلی
تضمین فرایند یکپارچه، پیاده سازی، تألیف و مفهوم سازی	چرخه ابزار آموزشی برای فرهنگ ناملموس
	تأکید بر مطالعه
	نقش آگاهی
	آموزش در دسترس
	ادغام حفظ موزه با آموزش
	میراث فرهنگی ناملموس
	حفظ عناصر ناملموس
نقش مهم تبلیغات در انتقال فرهنگی، انتقال بین نسلی، انتقال ارزش ها، حفاظت ارزش ها	انتقال
	ثبت مستندات در موزه، کمک به حفظ فرهنگ ناملموس
	اثر مدرنیسم
تأکید بر طبیعت و کیهان شناسی، تأکید بر دیدگاه اکومولوژی، ترویج توسعه پایدار، آموزش تلفیقی با محیط زیست، اصل SDG۴,۷	اهمیت محیط زیست
	اهمیت توسعه اقتصادی
تأکید بر سنت زنده، تعامل اجتماعی، آموزش غیر رسمی، تأکید بر معلمان، تأکید بر مشارکت، رقص، جشنواره، نمایشگاه فرهنگی، احیای مجموعه فراموش شده، هجوم فرهنگ بیگانه، حفظ سنت های واقعی مردم محور بودن، آهنگ های سنتی، غذا خوردن	اهمیت فرهنگ
اهمیت عکاسی، اهمیت مستندسازی برای موزه، نقش بازی مجازی، تجربه یادگیری حسی و حرکتی، تشکیل پلتفرم، فناوری حسگر پیچیده، استراتژی آموزش	نقش فناوری در حفظ میراث فرهنگی
	سنت شفاهی
	میراث ادبی
	آداب و رسوم
	رویدادها و جشن ها
	آیین ها
	هنر نمایشی
مهارت فرهنگی، دانش فرهنگی، روایت فرهنگی، بازنمایی فرهنگی، عملکرد فرهنگی	فرهنگ ناملموس
نقش صنعت، مؤسسات تحقیقاتی، اهمیت موزه در حفظ و نگهداری میراث فرهنگی، اشیای ملموس، اهمیت پویایی در موزه، نهاد فرهنگی و حفاظتی، اشیای فیزیکی و قابل مشاهده	نقش نهادها در حفظ میراث فرهنگی
	اهمیت دولت
	اهمیت مدارس

خلاصه‌سازی و کدگذاری انتزاعی: در این قسمت به دسته‌بندی دیگری می‌توان دست یافت که امکان اندازه‌پذیری بیشتری را به محقق دهد و به آن کدگذاری دور دوم می‌گویند. محقق در این مرحله می‌تواند مهم‌ترین پیامدهای یک موضوع را شناسایی کند. برای رسیدن به این مرحله می‌توان از سه روش استفاده کرد: اشراف نظری محقق، نظر استادان و خبرگان و رویکرد هم‌پوشانی که در پی آن محقق به هشت کد محوری دست یافت. جدول شماره ۷ به بیان این کدها می‌پردازد.

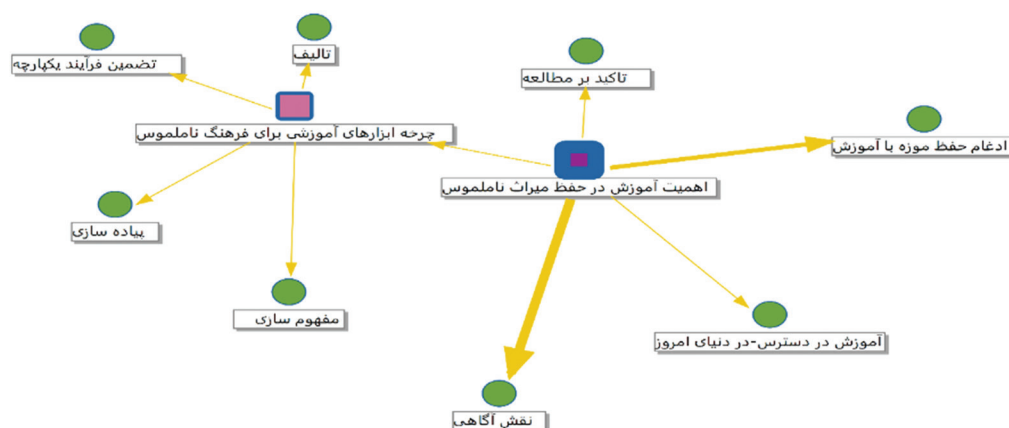
جدول ۷- کدهای محوری - (مأخذ: نگارنده) خروجی نرم‌افزار MAXQDA18

کدگذاری محوری	مقوله اصلی	مقوله
چرخه ابزار آموزشی برای فرهنگ ناملموس	چرخه ابزار آموزشی برای فرهنگ ناملموس	تضمین فرایند یکپارچه، پیاده‌سازی، تألیف و مفهوم‌سازی
تأکید بر مطالعه	تأکید بر مطالعه	
نقش آگاهی	نقش آگاهی	
آموزش در دسترس	آموزش در دسترس	
ادغام حفظ موزه با آموزش	ادغام حفظ موزه با آموزش	
عناصر میراث ناملموس	عناصر ناملموس	
	حفظ عناصر ناملموس	
	انتقال	نقش مهم تبلیغات در انتقال فرهنگی، انتقال بین نسلی، انتقال ارزش‌ها، حفاظت ارزش‌ها
	ثبت مستندات در موزه، کمک به حفظ فرهنگ ناملموس	
	اثر مدرنیسم	
	اهمیت محیط زیست	تأکید بر طبیعت و کیهان‌شناسی، تأکیدی بر دیدگاه اکومولوژی، ترویج توسعه پایدار، آموزش تلفیقی با محیط زیست، اصل SDG4.7.
	اهمیت توسعه اقتصادی	
	اهمیت فرهنگ	تأکید بر سنت زنده، تعامل اجتماعی، آموزش غیر رسمی، تأکید بر معلمان، تأکید بر مشارکت، رقص، جشنواره، نمایشگاه فرهنگی، احیای مجموعه فراموش شده، هجوم فرهنگ بیگانه، حفظ سنت‌های واقعی مردم محور بودن، آهنگ‌های سنتی، غذا خوردن.

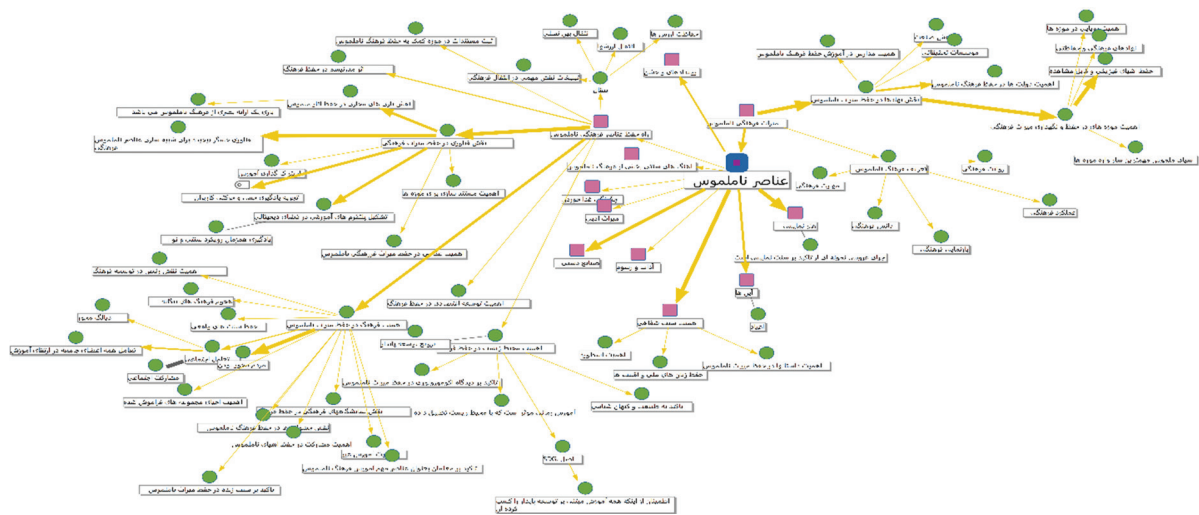

مقوله	مقوله اصلی	کدگذاری محوری
اهمیت عکاسی، اهمیت مستندسازی برای موزه، نقش بازی مجازی، تجربه یادگیری حسی و حرکتی، تشکیل پلتفرم، فناوری حسگر پیچیده، استراتژی آموزش.	نقش فناوری در حفظ میراث فرهنگی	عناصر میراث ناملموس
	سنت شفاهی	
	میراث ادبی	
	آداب و رسوم	
	رویدادها و جشن‌ها	
اعیاد	آیین‌ها	
	هنر نمایشی	
مهارت فرهنگی، دانش فرهنگی، روایت فرهنگی، بازنمایی فرهنگی، عملکرد فرهنگی.	فرهنگ ناملموس	فرهنگ ناملموس
نقش صنعت، مؤسسات تحقیقاتی، اهمیت موزه در حفظ و نگهداری میراث فرهنگی، اشیاء ملموس، اهمیت پویایی در موزه، نهاد فرهنگی و حفاظتی، اشیاء فیزیکی و قابل مشاهده.	نقش نهادها در حفظ میراث فرهنگی	نقش نهادها در حفظ میراث فرهنگی
	اهمیت دولت	
	اهمیت مدارس	

مطابق با جدول ۷ می‌توان شکل‌های ۱ و ۲ را ترسیم کرد.

شکل ۱- اهمیت نقش آموزش - مأخذ: نگارنده

شکل ۲- نقش میراث ناملموس - (مأخذ: نگارنده)

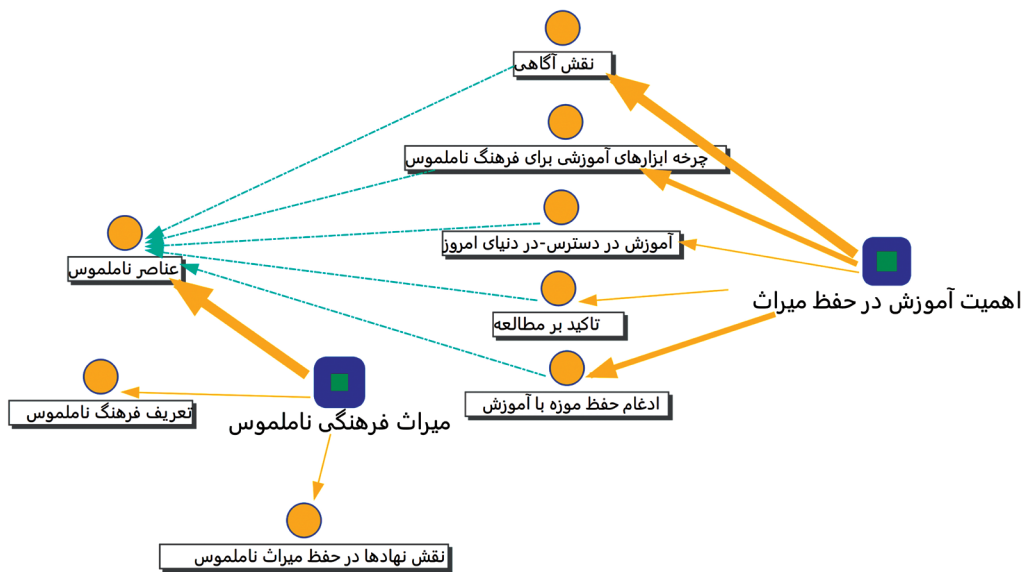
در مرحله کدگذاری گزینشی، محقق موفق به کشف فرضیه‌های پژوهش شده که از تحلیل هم‌پوشانی حاصل می‌شود. در این قسمت باید توجه داشت که اگر مفاهیم، کدهای یکسانی بگیرند در واقع دو شرط در مورد آن‌ها مطرح می‌شود: یا رابطه علی با یکدیگر دارند یا رابطه هم‌بستگی. به عبارتی یا علت بیرونی هستند یا ابعاد یک مفهوم را بیان می‌کنند. جدول شماره ۸ بیانگر این رابطه است.

جدول ۸- روابط هم‌پوشانی متغیرهای پژوهش - (مأخذ: نگارنده)

Code System	نقش ن...	تعریف...	عناصر...	میراث ...	ادغام ...	آموز...	نقش آ...	تاکید ب...	چرخه ا...	اهمیت...
ت آموزش در حفظ میراث ناملموس										
ورزشی برای فرهنگ ناملموس										
تاکید بر مطالعه										
نقش آگاهی										
ش در دسترس- در دنیای امروز										
ادغام حفظ موزه با آموزش										
میراث فرهنگی ناملموس										
عناصر ناملموس										
تعریف فرهنگ ناملموس										
عاده‌ها در حفظ میراث ناملموس										

از این رو متناسب با داده‌های جدول فوق می‌توان مفروضات زیر را تبیین کرد: نقش آگاهی با عناصر میراث ناملموس، چرخه ابزارهای آموزشی برای فرهنگ ناملموس با عناصر میراث ناملموس، تأکید بر مطالعه با عناصر میراث ناملموس، آموزش در دسترس با عناصر میراث ناملموس، ادغام حفظ موزه با عناصر میراث ناملموس؛ بر همین اساس شکل شماره ۳ بیانگر پیش فرض‌های اصلی تحقیق است.

شکل ۳- پیش فرض‌های مربوط به نقش آموزش بر حفظ میراث فرهنگی - (مأخذ: نگارنده)

گام ششم:

تعیین اعتبار و پایایی مرحله‌ای مهم در فرایند تحلیل کیفی داده‌هاست. جهت کنترل مفاهیم استخراجی علاوه بر محقق فرد خبره دیگری نیز به کدگذاری پرداخت. توافق در کدهای به دست آمده نشانگر توافق بالای کدها و پایایی پژوهش است. یکی از روش‌های تعیین پایایی، روش کاپا کوهن است. این روش از جمله ابزارهای تصمیم‌گیری آماری است که به بررسی اندازه توافق و هماهنگی بین دو فرد، پدیده و یا منبع تصمیم‌گیری که هر یک به صورت جداگانه ارزیابی شده‌اند، می‌پردازد. در واقع از شاخص کاپا زمانی استفاده می‌شود که دو رتبه‌دهنده، پاسخگویان را رتبه‌بندی می‌کنند و قصد سنجش میزان توافق این دو رتبه‌دهنده را دارند، (حبیب‌پور و صفری، ۱۳۸۸). در این پژوهش به منظور کنترل مفاهیم استخراجی و تعیین میزان کیفیت یافته‌ها، طبق رویه‌های مشخص شده به وسیله ساندولوسکی و باروسو (۲۰۰۷) و ابزار کاپا استفاده شده است. در صورتی که توافق حاصل بیش از ۰/۶ باشد سطح توافق معتبر است. در پژوهش حاضر نتیجه محاسبه مقدار شاخص کاپا با استفاده از نرم‌افزار spss در سطح معنادار ۰/۰۰۱ عدد ۰/۷۳۴ محاسبه شد که در نهایت پایایی نتایج تایید می‌شود.

گام هفتم

یافته‌های پژوهش بر مبنای جست و جوی نظام‌مند پیشینه و انتخاب مقالات مرتبط با در نظر گرفتن ملاک‌های پژوهش صورت گرفته که به شیوه فراترکیب در چند مرحله به دست آمد. کدگذاری اولیه بر مبنای مقالات به دست آمده منجر به مقوله‌بندی موضوع پژوهش و تنظیم مهم‌ترین مقولات شد. و بر همین اساس کدگذاری محوری و گزینشی انجام گرفت. متناسب با آنچه رفت ۲۴ مقوله اساسی از مجموع کدگذاری‌های مطرح شده به دست آمد که نتیجه آن دو مفهوم کلان آموزش و حفظ میراث فرهنگی شکل شماره ۳ است. گام پایانی فرایند فراترکیب، یافته‌های حاصل از مراحل پیشین است. در پژوهش حاضر بر اساس تحلیل، ۸۵ کد اولیه، ۲۴ مقوله و ۸ مؤلفه به دست آمد. هشت مؤلفه اساسی در این پژوهش عبارت‌اند از: عناصر میراث ناملموس، نقش نهادها در حفظ میراث

فرهنگی، چرخه ابزار آموزشی، فرهنگ ناملموس، نقش آگاهی، ادغام حفظ موزه با آموزش، تأکید به مطالعه و آموزش در دسترس.

نهادهای

میراث فرهنگی در بردارنده ارزش‌ها و هویت ملت‌هاست که با حمایت حوزه‌های سیاسی و اقتصادی حفظ و به رسمیت شناخته می‌شود. در چنین زمینه‌ای رویکرد و راهبردهای حکمرانی بر بعد فرهنگی تأثیر می‌گذارد. درک و ارزیابی حاکمیت از پیوند بین نهادهای اقتصادی و میراث فرهنگی برای حفظ و شناسایی واقعی شایستگی‌های فرهنگ بسیار مهم است. (Munteanu et al., 2020) موزه‌ها به عنوان اصلی‌ترین ارگان میراث فرهنگی و با توجه به ساختاری که دارند همواره با سایر نهادها در ارتباط هستند. این ارتباط می‌تواند در زمینه بازدید و یا تبادلات فرهنگی صورت گیرد. مدارس و دانشگاه‌ها از جمله نهادهای دلخواه جهت بازدید از موزه‌ها هستند. حمایت و تقویت این نهاد فرهنگی ضامن حفظ و اشاعه فرهنگ و میراثی است که بر عهده همه نهادهای دولتی و خصوصی است (González et al., 2023)، اما بخشی از ارتباطات موزه به زمینه حمایت‌های مالی و فرهنگی معطوف می‌شود که بعضاً از طریق دولت امکان‌پذیر است. در اینجا نقش دولت در حفظ و نگهداری فرهنگ به عنوان تصمیم‌گیرنده مطرح می‌شود (Sarumaha, 2016). از نظر گری موزه‌ها دارای همان ضعف‌هایی هستند که سیاست‌های فرهنگی به طور کلی تحت تأثیر آن قرار دارند. از جمله کمبود منابع مالی برای اجرای برنامه‌های تبلیغاتی (Gray, 2009) که از طریق دولت تأمین می‌شود؛ چنان‌که یکی از راه‌های ارزیابی میزان تعهد دولت‌ها به موزه‌های ملی بررسی حمایت مالی از سوی آن‌هاست (Gray, 2015). بر همین اساس می‌توان گفت دو نیروی اصلی که مسئولان موزه را به فعالیت‌های بازاریابی هدایت می‌کند، عبارت است از: ۱- توجیه بودجه دولتی و پایداری مالی ۲- تمایل به مردم‌داری و ارائه خدمات عمومی که یک وظیفه آموزشی (Cole, 2008) محسوب می‌شود.

در مدیریت عناصر فرهنگی ناملموس، سلسله مراتب خاصی وجود دارد که مستلزم همکاری دیوان‌سالاری در فعالیت‌های نهادهای بین‌المللی، کمیسیون‌ها/ مراکز ملی، سازمان‌های غیردولتی و جوامع مرتبط با آن‌هاست. نهادینه‌سازی دولتی، فرهنگ ناملموس را به موضوعی مرتبط با ملت یا حتی ملی‌سازی تبدیل کرده است؛ به این معنی که دولت‌ها را می‌توان به عنوان دارندگان اصلی حقوق مالکیت فرهنگی ناملموس دانست (Konach, 2015) که در این خصوص باید از سایر نهادهای مرتبط در جهت حفظ و اشاعه آن نه تنها از بعد معنوی بلکه از نظر مادی نیز حمایت کنند؛ چیزی که عملاً فقط از عهده یک سازمان یا نهاد چون موزه به تنهایی امکان‌پذیر نیست؛ به عنوان مثال مسئولیت حفظ و اشاعه میراث ناملموس در چین بر عهده معاونت فرهنگی است که متشکل از گروه‌های مختلف مرتبط با سایر بخش‌ها از جمله تیم تحقیقاتی و آموزشی میراث ناملموس و چندین ارگان دیگر است (Zhang et al., 2024)؛ بنابراین دولت نقش حمایت‌کننده و هماهنگ‌کننده را دارد (Chen et al., 2020)، اما در ایران بنا به نتایج پژوهش میرتقیان توزیع مدیریت و حفاظت فضایی میراث ناملموس نامتعادل است؛ چنان‌که مدیریت و حفاظت از میراث ناملموس در اولویت سیاست‌گذاران این حوزه نیست (میرتقیان، ۱۴۰۱) یا نتایج پژوهش **میرواحدی و قائدی‌ها** بر نقش دولت و لزوم مداخله مستقیم آن در ایجاد کسب‌وکارهای میراث فرهنگی ناملموس و حمایت از آن تأکید می‌کند (میرواحدی و قائدی‌ها، ۱۳۹۹). در پژوهش **تاج‌زاده** نیز عدم حمایت و آگاهی دستگاه دولت به پتانسیل‌های میراث ناملموس مشهود است (تاج‌زاده، ۱۴۰۱).

در مجموع می‌توان گفت وظیفه نهادها در برابر موزه و آموزش میراث فرهنگی ناملموس در قالب حمایت‌هایی

مالی و تبلیغاتی می‌گنجد که دولت نقش مهمی را در این خصوص ایفا می‌کند. از طرفی بازدید از موزه شکل دیگری از حمایت‌هایی است که از سوی نهادهایی چون مدارس، سازمان‌ها که برنامه‌های آموزشی و تفریحی را دنبال می‌کنند، قابل بررسی است. پژوهش‌ها (Cole, 2008)، (Gray, 2015)، (Konach, 2015)، (Zhang et al., 2024)، (Chen et al., 2020)، (Kelly, 2006)، (Munteanu et al., 2020)، (González et al 2023)، (Edward et al., 2017)، (Sarumaha, 2016)، (تاج‌زاده، ۱۴۰۱)، (میرتقیان، ۱۴۰۱)، (میرواحدی و قائدی‌ها، ۱۳۹۹) مؤلفه فوق را تایید می‌کنند.

نقش آگاهی

یکی از مهم‌ترین اهداف کنوانسیون میراث فرهنگی ناملموس آگاه‌سازی جوامع نسبت به اهمیت و ارزش میراث فرهنگی ناملموس خود است (Deacon & Smeets, 2013) که شکل‌هایی از نمایش و آموزش آن در موزه قابل مشاهده است. بنابراین آگاهی در موزه را به دو دسته کلی می‌توان تقسیم نمود: ۱- آگاهی مخاطب از موزه ۲- آگاهی موزه (مسئولان موزه) از مخاطب.

آگاهی مخاطب از موزه در سه سطح قابل بررسی است:

الف- پیش از بازدید: مخاطب پیش از بازدید با مجموعه‌ای از آگاهی که به شکل مستقیم شامل اطلاعات درون موزه (بخش‌ها و اشیای داخل موزه) و غیرمستقیم شامل اطلاعات پیرامون موزه (محل موزه، زمان بازدید، برنامه‌های جانبی موزه و غیره) است، از طریق بروشور، سایت، دوستان، بیلبورد شهری، کاتالوگ، رسانه‌های اجتماعی و غیره به‌علاوه تجربیات و دانش شخصی خود وارد موزه می‌شود که آن را مقدمه‌ای در جهت فهم بهتر موزه دانسته و به آن آگاهی‌سازی می‌گوییم. منظور از آگاهی‌سازی (AM) فرآیندی است که طی آن بازدیدکنندگان به کمک تجربیات و دانش گذشته خود نمایشگاه‌های موزه را درک می‌کنند. (Connor et al., 2020). در همین ارتباط در سال ۲۰۱۷ پژوهشی دربارهٔ دانشجویان، استادان و کارکنان دانشگاه سنت لوئیس در مورد آگاهی آن‌ها از سه موزه هنر دانشگاه سنت لوئیس، خانه کاپلس و موزه هنرهای دینی معاصر انجام گرفت. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد تا پیش از نظرسنجی ۷۴٪ خانه کاپلس ۶۹٪ موزه هنرهای دینی معاصر و ۵۸٪ موزه هنر دانشگاه سنت لوئیس را می‌شناختند (Gregory, 2017) که نتایج این پژوهش عدم آگاهی استادان، دانشجویان و کارکنان از موزه دانشگاه را نشان می‌دهد.

ب- حین بازدید: ناب‌ترین شکل آگاهی هنگام مواجههٔ حضوری فرد با موزه و اثر موزه‌ای حاصل می‌شود؛ از این رو علاوه بر افزایش آگاهی جدید، زنجیره‌ای از آگاهی‌ها در پیوند با آموخته‌های پیشین به وجود می‌آید. آگاهی حین بازدید به صورت هدفمند بر اساس روایت و ساختار موزه به شیوه‌های مختلف آموزشی به شکل منسجم که گاهی از طریق ابزارهای آموزشی با محوریت شیء یا بدون شیء، مفهوم خاصی را انتقال می‌دهد، ایجاد می‌شود.

پ- پس از بازدید: این آگاهی بر پایه آنچه فرد طی بازدید آموخته است، شکل می‌گیرد و تحت تأثیر دیده‌ها، شنیده‌ها و حتی احساسی است که بازدیدکننده آن‌ها را پس از بازدید به جهان پیرامون خود پیوند می‌دهد و به معناسازی‌شان می‌پردازد. هرچقدر موزه در بیان اطلاعات متفاوت‌تر عمل کند، مخاطب نیز در مواجهه با جهان بیرون از موزه به دنبال ایجاد پیوند و درک بهتر مفاهیم و ساخت مقولات جدیدی خواهد بود که در موزه با آن آشنا شده است و مصادیق و موارد مرتبط با آن را کشف می‌کند. ایجاد پیوند میان آگاهی درون موزه با موضوعات جدید باعث تثبیت یا تغییر نگرش فرد خواهد شد. چنان‌که به نظر دیویس موزه‌های تاریخی نقش مؤثری در هویت‌بخشی

دارند (Davies, 2007) و یا موزه‌های مردم‌شناسی آگاهی فرهنگی را ارتقا می‌دهند (Parezo, 1987).

همان‌طور که مخاطبان موزه نیاز به آگاهی درباره موزه دارند، موزه‌داران نیز باید در مورد مخاطبان خود، آگاهی داشته باشند. این امر در جذب مخاطبان جدید اهمیت بسزایی دارد. فقدان آگاهی از موزه یا گالری در بین بازدیدکنندگان بالقوه یکی از رایج‌ترین مسائلی است که در نظرسنجی‌های غیر بازدیدکنندگان دیده می‌شود (1995 Davies). این موضوع منجر به این نتیجه شده است که آگاهی کاربران بالقوه را می‌توان مهم‌ترین عامل بازدید از موزه دانست.

آگاهی همیشه به یک اندازه در اختیار مخاطبان موزه قرار نمی‌گیرد، طبق نظر تیکنور، دونوهو و اولین، که نظریه شکاف آگاهی را در سال ۱۹۷۰ مطرح کردند، وقتی ریزش اطلاعات رسانه‌های جمعی به نظام اجتماعی افزایش می‌یابد، بخش‌هایی از جمعیت با پایگاه اقتصادی - اجتماعی بالاتر سریع‌تر از بخش‌هایی با پایگاه پایین‌تر این اطلاعات را کسب می‌کنند؛ به طوری که شکاف آگاهی میان این بخش‌ها به جای اینکه کاهش یابد افزایش می‌یابد. (سورین و تانکاردا ۱۳۸۱: ۳۶۳). در پژوهشی که بوردیو و همکارانش در زمینه بازدید طبقات مختلف از موزه‌های اروپا با نام عشق هنر به چاپ رساندند، بهتر می‌توان این نظریه را در موزه تبیین نمود. نتایج این پروژه تحقیقاتی که ۲۱ موزه هنر فرانسه و ۱۵ موزه هنر از بقیه اروپا را پوشش داده، نشان می‌دهد که ورود به دنیای هنر از امتیازات طبقات تحصیل‌کرده است: فقط ۱٪ از بازدیدکنندگان، کشاورز و ۴٪ کارگر بودند؛ در حالی که ۴۵٪ به سطوح بالاتر اجتماعی تعلق داشتند. در یک بازدید، متناسب با میزان آموزش دریافت‌شده، بازدیدکنندگان طبقه کارگر ۲۲ دقیقه برای بازدید صرف می‌کنند، اما این زمان برای بازدیدکنندگان طبقه متوسط به ۳۵ دقیقه و برای بازدیدکنندگان طبقه بالا به ۴۷ دقیقه افزایش می‌یابد (Hansen, 2010). همانند ثروت و قدرت، توزیع آگاهی از مسائل اجتماعی نیز در میان مردم هر جامعه حالتی برابر و یکسان ندارد؛ به عبارت دیگر علاوه بر فقر اقتصادی می‌توان به فقر آگاهی نیز قائل شد؛ مفهومی که توماس چیلدرز و جویس پست (Childers & Post, 1975) ارائه کرده‌اند. فقر آگاهی، همان‌طور که برنارد دروین (Drvin, 2003) یادآوری کرده است، شکاف آگاهی، شکاف اطلاعاتی، نابرابری اطلاعاتی و اخیراً شکاف ارتباطی همگی به مفهوم واحدی اشاره دارند و آن مفهوم این است که در جامعه از لحاظ آگاهی کسانی دارا هستند و کسانی دیگر ندار (ناییبی و همکاران، ۱۳۸۶: ۲). بر همین اساس شرایط بازدید از موزه‌ها برای تمام اقشار جامعه یکسان نیست. طبقات اجتماعی پایین بازدید از موزه‌ها را در اولویت برنامه‌های خود قرار نمی‌دهند و گاهی مشکلات اقتصادی خانواده‌ها این امکان را نمی‌دهد که از موزه بازدید کنند و این عمل را موضوعی غیر ضروری می‌دانند؛ از این رو دسترسی به موزه برای این دسته از افراد مقدور نیست و آن بخش از آگاهی که از طریق موزه در مخاطب ایجاد می‌شود، مختص کسانی است که توانایی بازدید از موزه یا فناوری‌هایی را که در اختیار موزه است، دارا هستند. هریسون بر این نظر است که موزه‌ها کارکردهای حیاتی فرهنگی و آموزشی دارند، لذا دسترسی به آن‌ها باید برای هر کس بدون توجه به درآمدش آزاد باشد (وبستر، داودی، ۱۳۸۴). بنابراین موزه باید شناخت کاملی از نوع مخاطب و اوضاع فرهنگی و اجتماعی حاکم بر جامعه داشته باشد و با آگاهی کامل، جامعه خود را شناسایی و بررسی نماید، سپس متناسب با آن، برنامه آموزشی و فرهنگی موزه را دنبال کند. بر این اساس این مؤلفه با پژوهش‌های (Li, Edward et al., 2017) (Özbilen, 2023 (Kelly, 2006) (Mahmoud, 2023) (2022)، (نعمت طاوسی، ۱۴۰۱)، (اعظمی، ۱۴۰۰) همسو است.

چرخه ابزارهای آموزشی و مطالعه

این مؤلفه به فرایند بهره‌گیری از ابزارهای آموزشی در جهت بهبود یادگیری میراث ناملموس در موزه اشاره دارد. ابزار آموزشی در شکل‌های سنتی و بعضاً نوین مورد استفاده قرار می‌گیرد. ابزارهای نوین بر فناوری متکی هستند. مزایای استفاده از ابزارهای آموزشی عبارت‌اند از: نمایش جذاب‌تر، درگیر شدن با تنوع بیشتر گروه‌های بازدیدکننده، غنی‌سازی برنامه‌های آموزشی و بازدید با تفسیر که بر جنبه بصری نهایی نمایش تأثیر می‌گذارد (Šobáň, Šobáňová, 2013). فناوری‌های موجود در موزه‌ها پشتیبان رسیدن به اهداف یادگیری‌اند (Cosley, 2008). چنان‌که رابطه میان موزه و آموزش به شدت تحت تأثیر استفاده از رسانه‌های دیجیتال به‌عنوان ابزار پشتیبانی فعالیت آموزشی است (Rojas et al., 2020). به‌عنوان مثال مدل‌های بافت‌دار سه‌بعدی و پیشرفت‌های دوبعدی راه‌حلی جذاب برای ارائه یافته‌های باستان‌شناسی هستند (Soile et al., 2013) که در موزه‌های باستان‌شناسی قابل پیاده‌سازی است. به نظر Nazli و Özer Sarı در برخی از موزه‌ها استفاده از فناوری (به‌عنوان یک ابزار آموزشی) در ارائه میراث فرهنگی و مشارکت فعال بازدیدکنندگان در فعالیت‌های موزه به بهبود و توجه بیشتر نیاز دارد (Özer Sarı, Nazli, 2018). این مفهوم بر اساس متغیرهایی چون تضمین فرایند یکپارچه، پیاده‌سازی، تألیف و مفهوم‌سازی شکل گرفته است. آموزش و ابزارهای آموزشی راهی برای انتقال دانش در موزه تلقی می‌گردد. در واقع موزه خود یک ابزار آموزشی قوی به شمار می‌رود، زیرا همواره می‌تواند مجموعه‌های خود را بسازد، نگهداری کند و سپس آن را گسترش دهد. به گفته کان (۲۰۱۱)، تعداد اشیاء موجود در موزه‌ها به‌طور قابل توجهی کاهش یافته و به تدریج با ابزارهای تفسیری آموزشی مانند فناوری‌های صوتی و تصویری، تعاملی جایگزین شده است، به‌ویژه در موزه‌های مردم‌شناسی، موزه‌های تاریخ و موزه‌های علوم طبیعی در ایالات متحده آمریکا (Fu et al., 2014)، چرا که با توجه به ظرفیت‌های مناسبی که به این منظور وجود دارد، مردم غالباً انتظارات زیادی از فناوری به‌عنوان یک ابزار اطلاعاتی دارند (Cosley, 2008). یک مثال در بهره‌گیری از فناوری دیجیتال به‌عنوان ابزار آموزشی در خدمت میراث ناملموس، نتایج مطالعات لیو و همکارانش است که با استفاده از فناوری یادگیری عمیق (DL) به منظور بهبود دقت و کارایی تشخیص تصاویر میراث ناملموس از طریق روش‌هایی مانند شبکه عصبی کانولوشن (CNN) و انتقال یادگیری (TL) انجام شده است. این رویکرد باعث تعامل کاربران با میراث ناملموس و آموزش بهتر در این خصوص در آینده خواهد شد (Liu et al., 2023). نفوذ عمیق فناوری‌ها و رسانه‌های جدید باعث شده است که انتشار میراث فرهنگی ناملموس از طریق ابزارهای دیجیتال به‌طور فزاینده‌ای مورد استفاده و پذیرش قرار گیرد (Li, 2022) یا کاربرد نوآورانه هوش مصنوعی به حفاظت، احیا و ایجاد ارزش پایدار میراث فرهنگی ناملموس کمک کند (Zhang et al, 2023)؛ از این میان می‌توان رسانه‌ها را ابزارهای آموزشی مناسبی برای موزه دانست. این موضوع در تأیید نظریه یادگیری اجتماعی آلبرت باندورا است که رسانه‌ها را مهم‌ترین ابزار یادگیری می‌داند (مهدی‌زاده، ۱۳۹۱).

ابزارهای آموزشی به‌طور خاص برای مخاطبان هدف طراحی شده‌اند. این ابزارها را مربیان می‌توانند در نمایشگاه‌ها یا کارگاه‌ها به بازدیدکنندگان ارائه کنند. ابزار آموزشی نشان‌دهنده استراتژی یا روشی برای پیشبرد با هدف خاص حمایت از بازدیدکنندگان در جذب محتوای موزه یا نمایشگاه است (Meunier, 2011). مونه علاوه بر ارائه توصیفی کامل از ابزار آموزشی موزه، افراد مختلف درگیر در ایجاد آن‌ها و چرایی استفاده از آن‌ها را نیز توضیح می‌دهد. او همچنین نمونه‌های مختلفی مانند راهنمای صوتی، کتابچه‌های فعالیت، بازی‌های تعاملی یا وب‌سایت‌ها و پلتفرم‌های آنلاین را ارائه می‌کند. در کنار این موارد شبکه‌های اجتماعی را هم می‌توان به این لیست اضافه کرد (Huebner, 2022).

تحقیقات (Huebner, 2011)، (Meunier, 2011)، (Cao et al., 2024)، (Zhang et al., 2023)، (Li, 2022)، (Liu et al., 2023)، با مؤلفه مورد نظر همسو است. همچنین این مؤلفه در تلفیق با مؤلفه مطالعه، قابل بررسی است. به صورت کلی بین این مؤلفه و مؤلفه مطالعه، نوعی هم پوشانی داده مطرح است. بنابراین می توان تا حدود زیادی این دو بخش را در ارتباط با یکدیگر مورد واکاوی قرار داد. مطالعه اشکال و شیوه های مختلفی را شامل می شود. امروزه جامعه به استفاده از تکنولوژی روز به منظور بهبود روش های انتقال پیام و دانش گرایش پیدا کرده است. در این زمینه می توان به ایجاد صفحات دیداری و شنیداری، شبیه سازی های تصویری و هزاران مورد دیگری اشاره کرد که به مدد تکنولوژی ایجاد می شود. به بیان روشن تر رسانه جزء لاینفک بیان فرهنگی در عصر امروز است. در واقع مطالعه نقش دو جانبه ای در جهان واقعی و مجازی ایفا می کند و می تواند به عنوان کانونی مهم در انتقال دانش به شمار آید، زیرا دائماً خود را بازنمایی و حتی بازتولید می کند. از این رو مهم ترین و قالبی ترین عنصر آموزش، مطالعه است که امروزه بیش از همه چیز، به اشکال فناوری جدید روی آورده است.

آموزش در دسترس با عناصر میراث ناملموس

آموزش در دسترس به عنوان یک کد فرایندی مطرح است. این کد توصیفی نبوده و بنابراین دارای زیرکد نیست و به آموزش همگانی و در دسترس اشاره دارد. عمومیت اطلاعات و در دسترس بودن آن از جمله مهم ترین زمینه های حفظ میراث فرهنگی ناملموس است. موزه در مفهوم کلی خود، به عنوان مؤسسه ای که اشیای نفیس دارای ارزش تاریخی یا علمی را به نمایش می گذارد و نمایشگاهی از ایده هاست، معمولاً با دسترسی عمومی و آموزش پیوند دارد. بنابراین می توان گفت مهم ترین وظیفه موزه دسترسی به اطلاعات و آموزش به عموم است. به قول دیوید اندرسون «موزه ای که نتواند آموزش هدفمند همراه با تفسیر را برای مخاطبان فراهم کند، در واقع موزه نیست. آموزش، ماهیت ذاتی موزه هاست.» گرینهیل نیز معتقد است از اوایل قرن نوزدهم موزه ها به دلیل ماهیت شان به مؤسسات آموزشی بدل شده اند که با ارائه تجربه آموزشی و فراهم کردن شرایط یادگیری، باعث یادگیری مهارت های مختلفی در بازدیدکنندگان می شوند (Hein, 2007). ادوارد و همکارانش در این زمینه با مثالی از موزه کیسومو موارد آموزش جذاب و در دسترس را در ارتباط با فرهنگ ناملموس بیان می کنند (Edward et al., 2017). در طول دهه گذشته موزه ها و گالری ها در بریتانیا تحت فشار فزاینده ای از سوی دولت و مقامات محلی قرار گرفته اند تا مخاطبان شان را گسترده تر کنند و مجموعه های خود را از نظر فرهنگی و فکری در دسترس همگان قرار دهند. همچنین آن ها باید موانعی را که مانع دسترسی به موزه ها و گالری ها و رفع نیازهای خاص گروه های مختلف اند، از بین ببرند و زمینه دسترسی و تشویق مردم را به استفاده بیشتر از مجموعه ها و خدمات موزه ای فراهم آورند (Davies, 2007).

نتایج مطالعه ای در لتونی در سال های ۲۰۲۰-۲۰۱۹ نشان داده است که خانواده ها به ندرت در موزه ها حضور می یابند و عمدتاً تنها موزه هایی را انتخاب می کنند که در نزدیکی محل زندگی شان قرار دارد (Kacane, 2021). همچنین کوسماس و همکارانش بر این باورند که مؤسسات فرهنگی باید در دسترس باشند (Kosmas et al., 2020)؛ بنابراین کارکنان موزه باید نیازهای آموزشی متفاوت بازدیدکنندگان را در نظر بگیرند و در این خصوص با اعضای جامعه مشورت کنند تا به منظور رسیدن به تغییراتی که در پی آن هستند، بتوانند درک بهتری برای بازدیدکنندگان با توانایی های مختلف ایجاد کنند (Radojichikj, 2017). با این هدف بسیاری از موزه ها از اصول طراحی جهانی برای انعطاف پذیری، تنوع

و ارائه راه‌های متعدد به منظور درگیر کردن مخاطبان استفاده می‌کنند (McGinnis, 2007). طراحی جهانی^۱ به این معنی است که نمایشگاه‌ها و برنامه‌ها باید طوری طراحی شوند که همه بتوانند از آن‌ها استفاده کنند (Radojichikj, 2017)؛ چنان‌که دسترسی باید از طریق توسعه طراحی جهانی، قابل اجرا برای همه افراد بدون نیاز به پشتیبانی خاص تضمین شود (Hurtado et al., 2020).

همچنین بهره‌گیری از فناوری که پیش از این به آن اشاره شد، دسترس‌پذیری موزه‌ها و ارائه تجربیات فراگیر نیز در حال گسترش است (pisoni et al., 2021) برای نمونه می‌توان به احداث موزه‌های مجازی اشاره کرد (Taranova, 2020). در این خصوص تجربه موزه هنر مدرن ایرلند قابل توجه است؛ در تمام امور این موزه برنامه آموزش و جامعه در هم تنیده شده است و هدف از این کار آن است که از طریق پیشرفت دادن مخاطبانی که هم درگیر و هم آگاه هستند، دسترسی به هنرهای تجسمی افزایش یابد. (Fleming, 2000). در این زمینه همچنین می‌توان به استفاده از واقعیت مجازی به عنوان مؤثرترین روش دسترسی برای مشاهده قلعه کورسانو (در ایتالیا) در منطقه‌ای صعب‌العبور اشاره کرد (De Paolis et al., 2022).

در همین راستا اتحادیه موزه‌های آمریکا^۲ نیز تمرکز بیشتری بر دسترسی داشته و «تنوع، برابری، دسترسی» را به عنوان یکی از سه حوزه تمرکز در برنامه استراتژیک خود برای سال‌های ۲۰۲۰-۲۰۱۶ معرفی کرده است (den, 2016). از این رو در سال‌های اخیر، تأکید بر آن است که افراد دارای معلولیت یا در معرض خطر محرومیت اجتماعی نیز می‌توانند با توجه به پتانسیل آموزشی خود به موزه‌ها یا فضاهای میراثی دسترسی داشته باشند. (Hutchinson & Eardley, 2021) (McMillen & Alter, 2017) (Martins, 2019) بنابراین موزه باید برای همه، از افراد معلول گرفته تا گروه‌هایی که در معرض محرومیت اجتماعی هستند، فضایی مناسب را فراهم کند (Mend-ieta Vargas, 2015) به نقل از (González). موزه‌ها و سازمان‌های اجتماعی می‌توانند با ایجاد روابط حرفه‌ای مشترک بهترین شیوه‌های خدمات‌رسانی به معلولان را از یکدیگر بیاموزند (Blandy, 1993). در نهایت برادن بر این نظر است که آینده به لحاظ دسترسی در موزه‌ها روشن به نظر می‌رسد. موزه‌ها به طور فزاینده‌ای برنامه‌ها و پیشنهادهایی را برای افراد معلول ایجاد می‌کنند (Braden, 2016). همچنین این مؤلفه با پژوهش‌ها (Hurtado et al., 2020) (Kosmas et al., 2020) (Taranova, 2020) (Fleming, 2000) (Vargas, 2015) (Braden, 2016) (De Paolis et al., 2022) (Edward et al., 2017) (Kacane, 2021) (pisoni et al., 2021) (Davies, 2007) (Radojichikj, 2017) همسو است.

ادغام حفظ موزه با عناصر میراث ناملموس

این کد نیز فرایندی به شمار می‌رود و توصیفی نیست. بنابراین هیچ زیرکد خاصی را شامل نمی‌شود. از سویی اصلی‌ترین فرضیه این پرسش محسوب می‌شود. در واقع هدف نهایی این پژوهش بر مبنای این موضوع است که مهم‌ترین کاربرد موزه حفظ عناصر میراث ناملموس یک جامعه در پی ارائه آموزش است. به عبارتی دیگر نمایش آنچه دیده نمی‌شود، در مکانی که تا پیش از این برای نمایش میراث ملموس به کار می‌رفته است.

۱. این مدل به وسیله گروهی از محققان به رهبری رونالد میس در دانشگاه ایالتی کارولینای شمالی در سال ۱۹۹۷ ایجاد شد. این الگو برخاسته از مدل اجتماعی ناتوانی است که در آن به جای فرد، محیط است که نیروی ناتوان کننده به شمار می‌رود؛ فراتر از دسترسی صرف (McGinnis, 2007, 141).

2. AAM: American Alliance of Museums

تعامل مؤسسات آموزشی و مراکز فرهنگی ویژگی‌های یک فرآیند سیستماتیک و ساختاریافته را مهیا می‌سازد. با این حال، شکل‌های جدید فرهنگ در حال ظهور، که باید شامل موزه‌های مجازی باشد، به طور کامل مورد استفاده قرار نمی‌گیرند (Tatyana, 2020)

Labrador در بررسی خود نشان داد که پیشرفت‌های نظری گسترده و آزمایش‌های میدانی در تلاقی آموزش و میراث فرهنگی ناملموس فرصت‌های بزرگی را برای ادغام این دسته از میراث در محیط‌های آموزشی رسمی و غیررسمی فراهم می‌کند؛ از این رو در تلاقی میراث فرهنگی ناملموس و آموزش چهار گرایش متمایز را ارائه می‌دهد که شامل این موارد است: ۱- درک انتقال بین نسلی به‌عنوان شکلی از آموزش؛ ۲- توسعه فرهنگی بخش آموزشی پاسخ‌گو؛ ۳- ایجاد ارتباط میان حفاظت از میراث فرهنگی ناملموس با اهداف توسعه پایدار ۲۰۳۰؛ ۴- تغییر جهت از روش آموزش دادن درباره میراث به آموزش در خلال کار برای میراث که ارائه‌دهنده روش‌های جدید و فوق‌العاده‌ای برای علاقه‌مندان در حوزه‌های مربوط به آموزش میراث ناملموس است (Labrador, 2022). ادوارد و همکارانش در پژوهشی توصیفی توضیح می‌دهند که چگونه می‌توان با حفظ عناصر آموزشی موزه و ادغام آن عناصر، میراث ناملموس را حفظ کرد (Edward et al., 2017) پژوهش‌های (Edward et al., 2017) (Labrador, 2022) (Tatyana, 2020) این مؤلفه را تأیید می‌کنند.

عناصر و فرهنگ میراث ناملموس

میراث فرهنگی ناملموس در مقایسه با میراث فرهنگی طبیعی و ملموس بیشتر متکی به ادراک و هویت مردم است و ارتباطات گسترده برای حفاظت، نوآوری و توسعه پایدار آن اهمیت زیادی دارد. با این حال، اکنون میراث فرهنگی ناملموس به دلیل وارثان اندک و محدود بودن مخاطبان، برای اینکه زمینه بروز و نمایش داشته باشد با معضل ارتباطی مهمی مواجه است (Xue et al., 2019)؛ از این رو Kurin در تعریف خود به مباحث فرهنگی، موزه را فقط اشیاء ملموس و ناملموس نمی‌داند، بلکه آن را بسطی از فرهنگ جوامع انسانی برمی‌شمارد. در تعریف فرهنگ ناملموس آمده است که فرهنگ ناملموس عملکردها، بازنمایی‌ها، روایت‌ها، دانش‌ها، مهارت‌ها، ابزارهای مرتبط، مواد و مکان‌هایی فرهنگی را دربرمی‌گیرد که جوامع، گروه‌ها، افراد آن را به‌عنوان بخشی از میراث فرهنگی خود می‌دانند (Kurin, 2004). در واقع موارد فوق نوعی انتقال بین نسلی است که روایت‌ها، هنرها و سنت‌ها را در گستره وسیعی بین نسل‌های انسانی انتقال می‌دهد و نوعی ارائه ارزش بین نسلی تلقی می‌شود. فرهنگ میراث ناملموس در پدیده‌های مختلفی چون آیین‌ها، هنرهای نمایشی، رویدادها و جشن‌ها، آداب و رسوم و سنت‌های شفاهی نمود پیدا می‌کند و این پدیده‌ها شکل‌هایی از فرهنگ را در خود دارند. انتقال و آموزش این دست از میراث از موضوعات اصلی موزه‌هاست؛ چنان‌که تجربه در موزه‌های اروپایی و آمریکایی، در دو دهه گذشته در بحث آموزش میراث فرهنگی، علاقه فزاینده‌ای به بعد تجربی میراث، درگیر شدن با طیف وسیع‌تری از ادراکات حسی، در حرکت دادن چارچوب مرجع وجود داشته است. یعنی رویکردی فراتر از تأکید بر نگاه به یک شیء ایستا که در قالب موزه گنجانده شده است. این تغییرات به سمت ارزش‌گذاری حواس و فرهنگ‌های تجربی را می‌توان به روش‌های مختلفی تحلیل کرد (Littler, 2014). از این رو همان‌طور که فیو و همکارانش دریافته‌اند، میراث ناملموس نباید در موزه‌ها به‌عنوان «اشیاء منجمد» معرفی شود، بلکه باید به شکلی ناملموس و به‌گونه‌ای متفاوت به نمایش درآید. «حالتی کاملاً زنده» ویژگی منحصر به فرد میراث ناملموس است که نمی‌توان آن را تنها با تکیه بر نمایش‌های مبتنی بر اشیاء منجمد در موزه ارائه کرد (Fu et al., 2014). از این رو تجربه در موزه به‌منظور درک بهتر در جهت تقویت و خلق احساس و استفاده

صحیح از آن به شکل اجرای نمایشی گزینه مناسبی برای آموزش میراث ناملموس خواهد بود؛ به ویژه در موزه‌هایی که شرایط مالی مناسبی ندارند.

۱ نتیجه

میراث فرهنگی ناملموس نشان‌دهنده هویت ملی و قومی است که در فرآیند توسعه اجتماعی، حفاظت و انتقال آن از طریق آموزش هموارتر خواهد شد. از نظر تاریخی، جنبش بین‌المللی برای مشارکت قوی‌تر موزه‌ها در حفاظت از میراث فرهنگی ناملموس، در اوایل دهه ۲۰۰۰، عمدتاً به دلیل تلاش‌های شورای بین‌المللی موزه‌ها (ایکوم) و کمیته‌های تابع آن، پایه‌های خود را پیدا کرد. بر این اساس، توصیه شده است که همه برنامه‌های آموزشی برای متخصصان موزه بر اهمیت میراث ناملموس متمرکز باشد. با توجه به اهمیت این دسته از میراث فرهنگی، موضوع آموزش و انتقال آن از اهمیت بیشتری برخوردار است. به همین سبب شناسایی مؤلفه‌ها و معیارهای بنیادین در جهت به‌کارگیری آن‌ها باعث تقویت این دسته از میراث خواهد شد. بنابراین این پژوهش در پی پاسخ به این پرسش اساسی است که مؤلفه‌های آموزش میراث ناملموس در موزه‌ها کدام‌اند؟

به منظور شناسایی مؤلفه‌های اساسی اثرگذار بر آموزش میراث ناملموس در موزه‌ها، مبتنی بر روش سنتزپژوهشی (فرا ترکیب)، مفاهیم و مؤلفه‌های اصلی اثرگذار شناسایی گردید، بر اساس نتایج به دست آمده از ۲۵ منبع مورد تحلیل بر پایه کدگذاری در چندین مرحله ۲۴ مقوله اساسی استخراج شد که در نتیجه آن دو مفهوم کلان آموزش و حفظ میراث فرهنگی به دست آمد. این مقوله‌ها عبارت‌اند از: چرخه ابزار آموزشی برای فرهنگ ناملموس، تأکید بر مطالعه، نقش آگاهی، آموزش در دسترس، ادغام حفظ موزه با آموزش، میراث فرهنگی ناملموس، حفظ عناصر میراث ناملموس، انتقال، ثبت مستندات در موزه کمک به حفظ فرهنگ ناملموس، اثر مدرنیسم، اهمیت محیط زیست، اهمیت توسعه اقتصادی، اهمیت فرهنگ، نقش فناوری در حفظ میراث فرهنگی، سنت شفاهی، میراث ادبی، آداب و رسوم، رویدادها و جشن‌ها، آیین‌ها، هنرنمایشی، فرهنگ ناملموس، نقش نهادها در حفظ میراث فرهنگی، اهمیت دولت و اهمیت مدارس.

بر پایه متغیرهای ذکر شده و متغیرهای استخراجی و توجه به تحلیل هم‌پوشانی، اشراف نظری محقق و همچنین نظر خبرگان، محقق به مجموعه‌ای از اصول تأثیرگذار آموزشی بر حفظ عناصر ناملموس دست یافت که در پی آن هشت مؤلفه تأثیر نهادها، مختلف، چرخه ابزار آموزشی، در دسترس همگان قرارگرفتن آموزش میراث ناملموس در موزه، فرهنگ ناملموس، آموزش عناصر میراث ناملموس، تأکید بر مطالعه، حفظ نقش موزه و آموزش با یکدیگر و آگاهی مهم‌ترین مؤلفه‌های اثرگذار بر آموزش میراث ناملموس در موزه‌ها شناخته شد. بر این اساس مدارس و دولت به‌عنوان مقولات اصلی در مؤلفه نهاد به چشم می‌خورد که دولت با حمایت‌های مالی و معنوی در این حوزه نقش مؤثری خواهد داشت و مدارس نیز به‌عنوان بازدیدکنندگان اصلی زمینه مناسبی برای یادگیری و درک میراث ناملموس دارند.

مؤلفه آگاهی به دو شکل به منظور آموزش میراث ناملموس در موزه قابل انتقال و تحقق یافتن است. یکی از طریق آگاهی مخاطب از موزه‌ها و دیگری آگاهی مسئولان موزه از نوع مخاطب که در پی آن متناسب با نوع مخاطب، نحوه آموزش متفاوت خواهد بود. این مؤلفه با مؤلفه مطالعه ارتباط نزدیکی دارد و در بهبود بازدید و همچنین فرایند ایجاد چرخه آموزشی مطلوب تأثیرگذار است. چرخه ابزار آموزشی خود مؤلفه اساسی دیگری است که با فناوری نوین روز

همسو و هم جهت است؛ چنان که این مؤلفه مقولاتی چون تضمین فرایند یکپارچه در موضوع آموزش، پیاده سازی و مفهوم سازی را در خود دارد. عناصر میراث ناملموس به عنوان مؤلفه ای که با فرهنگ ارتباط زیادی دارد، در بردارنده مقولاتی چون حفظ، انتقال، ثبت، اهمیت توسعه اقتصادی، سنت های شفاهی، میراث ادبی، رویدادها و جشن ها، آیین ها، اهمیت فرهنگ، هنرهای نمایشی، اهمیت محیط زیست و فناوری است.

بحث فناوری از جمله مفاهیم قابل توجه در غالب مؤلفه ها بود که به شکل ضمنی نقش تعیین کننده ای در انتقال میراث ناملموس دارد. علاوه بر این استفاده از روش های فعال که منجر به تجربه می شود، در آموزش میراث ناملموس نقش مؤثری دارد. حال باید افزود تفسیر متوازن میراث ملموس و ناملموس در محیط های موزه همچنان با چالش های نظری و عملی همراه است.

موزه ها چالش های زیادی برای آموزش میراث ناملموس پیش رو دارند. تنوع گسترده موزه ها و توجه به لایه های فرهنگی نهفته در اثر موزه ای به عنوان پایگاه های اصلی حفظ میراث ناملموس که پیش از آموزش نیاز به پژوهش دارد، از آن جمله است. معرفی مؤلفه های اساسی در این زمینه به منظور تقویت حفظ و انتقال میراث ناملموس نقش بسزایی دارد که می تواند در تصمیم گیری های آموزشی میراث ناملموس موزه ها کمک کننده باشد.

پیشنهاد های پژوهشی و اجرایی

۱. راهکار مناسب آموزش در موزه ها به منظور تقویت عناصر ناملموس از طریق فرهنگ، زبان و گروه های متفاوت اجتماعی؛
۲. انجام دادن پژوهش هایی در زمینه کاربرد فناوری اطلاعات به منظور آموزش در موزه ها با استفاده از چند رسانه ای ها؛
۳. همکاری پژوهشی و اجرایی مابین موزه ها و نهادهای پژوهشی مانند دانشگاه ها؛
۴. امکان اجرایی کردن الگوهای مطالعاتی و پژوهشی با تقویت نهادهای مالی و اجرایی در موزه ها با رعایت اصول و روش های علمی و اجرایی؛
۵. برگزاری سمینارهای توجیهی برای مدیران، کارشناسان ارشد آموزشی و متصدیان آموزش در موزه ها؛
۶. اجرای آزمایشی هر یک از مؤلفه ها برای امکان سنجی کاربردی آن در موزه ها.

منابع و مأخذ:

۱. اعظمی، کاترین. الیزابت بلیک، ژانت. قیومی، عباسعلی (۱۴۰۰). «بررسی عملکرد مدیریت فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در حوزه میراث فرهنگی ناملموس»، مجله مدیریت فرهنگی، سال چهاردهم، شماره ۵۴، ۱۲۰-۱۰۱.
۲. تاجزاده نمین، ابوالفضل. میکائیلی کیوی، سیامک. علیزاده سولا، رضا (۱۴۰۱). «طراحی الگوی توسعه گردشگری میراث ناملموس در ایران با رویکرد داده بنیاد»، فصلنامه علمی - پژوهشی گردشگری و توسعه، سال یازدهم، شماره سوم، پاییز، ۱۶۴-۱۴۹.
۳. تانکارد، جیمز. سورین، ورنر جوزف (۱۳۸۱). نظریه های ارتباطات. ترجمه: علیرضا دهقان. تهران: مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران.
۴. حبیب پور، کرم. صفری، رضا (۱۳۸۸). راهنمای جامع کاربرد SPSS در تحقیقات پیمایشی. تهران: نشر لویه، متفکران.

۵. مهدی‌زاده، سیدمحمد (۱۳۹۱). نظریه‌های رسانه: اندیشه‌های رایج و دیدگاه‌های انتقادی، چ دوم، تهران: همشهری.
۶. میرتقیان رودسری، سیدمحمد. خراسانی، محمدامین. خلیج، بهاره (۱۴۰۱). «تحلیل توزیع فضایی میراث فرهنگی ناملموس در راستای حفاظت و توسعه میراث در ایران». فصلنامه آمایش جغرافیایی فضا، ۱۲(۴)، ۳۷-۱۹.
۷. میرواحدی، سید سعید. قانیدی‌ها هونجانی، نفیسه (۱۳۹۹). «بررسی رویکرد متفاوت کارآفرینان در کارآفرینی گردشگری میراث فرهنگی ناملموس»، فصلنامه علمی-پژوهشی گردشگری و توسعه، سال دهم، شماره دوم، ۱۴۴-۱۳۱.
۸. ناییبی، هوشنگ. دهقان، علیرضا. معیدفر، سعید (۱۳۸۶). «تحصیلات، رسانه‌ها و آگاهی‌ها، رسانه جهانی». شماره ۳، ۱۲-۱.
۹. نعمت طاوسی، مریم (۱۴۰۱). «شیوه‌های تعامل عناصر میراث فرهنگی ناملموس در طول تاریخ موردپژوهی: ترنابازی»، پژوهشنامه اورمزد، شماره ۵۹، تابستان، ۱۱۳-۹۷.
۱۰. وبستر، فرانک (۱۳۸۴). کتاب نظریه‌های جامعه اطلاعاتی. ترجمه: مهدی داودی. تهران: وزارت امور خارجه.
11. Abu Bakar, Aisyah. Mohamed Osman, Mariana. Bachok, Syariah (2011), INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE (ICH): UNDERSTANDING AND MANIFESTATIONS, International Conference on Universal Design in Built Environment (ICUDEBE2011).
12. Allard, Michel, Suzanne Boucher) 1998(. Eduquer au musée. Un modèle théorique de pédagogie muséale, Montréal, Hurtubise.
13. Ansbacher, Ted (2002) On Making Exhibits Engaging and Interesting. Curator: The Museum Journal. Volume45, Issue3. pp 167-173.
14. Altintas, İrem Namli. Yenigül, Çiğdem Kozaner)2020(International Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE), Active learning education in Museum , Vol. 9, No. 1. 120-128.
15. Bala, Shashi. (2015) Role of Museums to promote and preserve Intangible cultural heritage in the Indian Context. pp 1-4.
16. Blandy, D. (1993) Community-based lifelong learning in in art for adults with mental retardation: A rationale, conceptual foundation, and supportive environments. Studies in Art Education, 34(3), 167-175.
17. Braden, Caroline) 2016(Welcoming All Visitors: Museums, Accessibility, and Visitors with Disabilities, University of Michigan.
18. Burduk, Alicja Jagielska. Mateusz Pszczyński & Piotr Stec.)2021(. Cultural Heritage Education in UNESCO Cultural Conventions, Sustainability 13, 3548, pp. 1-15.
19. Cao, Yuhua., Xiaoli Qu, Xiangfen Chen(2024), Metaverse application, flow experience, and Gen-Zers' participation intention of intangible cultural heritage communication, Data Science and Management 7, 144-153.
20. Cerquetti, M. Ferrara, C. Romagnoli, A. et al., (2022), Enhancing intangible cultural heritage for sustainable tourism development in rural areas: the case of the "Marche food and wine memories" project (Italy), Sustainability 14 (24) 16893.
21. Chen, Zhaoyu. Constructing an intangible cultural heritage experiencescape: The case of the Feast of the Drunken Dragon (Macau) Wantanee Suntikul, Brian King (2020), Tourism Management Perspectives, Volume 34, 100659.
22. Chenail, R.)2009(. "Bringing Method to the Madness: Sandelowski and Barroso's Handbook for Synthesizing Qualitative Research." The Weekly Qualitative Report 2 (2): pp 8-12.
23. Childers, Thomas. Post, Joyce A.)1975(. The information-poor in America. Metuchen, NJ: Scarecrow Press.
24. Chiwara, Davison)2017(Fostering Human Rights and Empowering Communities through Art and Education: The Case of the National Gallery of Zimbabwe.. ISSN 1350-0775, Vol. 68, No. 271-272 © ICOM. Published by ICOM and Blackwell Publishing Ltd.
25. Connor, Molly C. O', Kristen C. Nelson, Amit Pradhananga & Megan E. Earnest (2020) Exploring How Awareness-making Elicits Meaning-making in Museum, Visitors: A Mixed-methods Study, Journal of Museum Education, 45:2, 187-199.
26. Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural. Paris, 17 October)2003(, United Nations Cultural Organization.
27. Cole, Denise (2008) Museum marketing as a tool for survival and creativity: the mining museum perspective, Museum Management and Curatorship, 23:2, 177-192

28. Cosley, Dan., Joel Lewenstein, Andrew Herman, Jenna Holloway, Jonathan Baxter, Saeko Nomua, Kirsten Boehner, Geri Gay, *ArtLinks* (2008) *Fostering Social Awareness and Reflection in Museums*, 403–412
29. Davies, S. (1995) *By Popular Demand. A strategic analysis of the market potential for museums & art galleries in the UK*. Museums and Galleries Commission, London.
30. Davies, Roderick (2007) *Overcoming Barriers to Visiting: Raising Awareness Of, and Providing Orientation and Navigation To, A Museum and its Collections Through New Technologies*, *Museum Management and Curatorship*, Vol. 19, No. 3, pp. 283–295,
31. Deacon, Harriet. Smeets, Riëks (2013). *Authenticity, Value and Community Involvement in Heritage Management under the World Heritage and Intangible Heritage Conventions*. *Heritage & Society* 6(2):129–143.
32. De Paolis, Lucio Tommaso., Sofia Chiarello, Carola Gatto, Silvia Liaci, Valerio De Luca, (2022) *Virtual reality for the enhancement of cultural tangible and intangible heritage: The case study of the Castle of Corsano*, *Digital Applications in Archaeology and Cultural Heritage*, Volume 27, e00238.
33. Desvallées, André ; Mairesse, François, Paris : Armand Colin (2010) *ICOM International Committee for Museology (ICO-FOM)*
34. Drvin, Brenda (2003) “Communication Gaps and Inequalities: Moving toward a Reconceptualization”. In B. Dervin and I. Foreman – Wemet (Eds). *Sense–Making Methodology Reader. Selected writings of Brenda Dervin*. Cress kill, NJ. Hampton Press.
35. Edward M. Luby, Isaya O. Onjala, and Daniel Kibet arap Mitei , *Museums, Intangible Cultural Heritage, and Changing Societies: The Ber gi dala Exhibition and Cultural Heritage Preservation at the Kisumu Museum, Kenya*, Vol. 68, No. 271–272 © ICOM 2017 ,Published by ICOM and Blackwell Publishing Ltd 118–130.
36. Erwin, E. J, M. J Brotherson, and J. A. Summers. 2011. “Understanding Qualitative Metasynthesis Issues and Opportunities in Early Childhood Intervention Research.” *Journal of Early Intervention* 33 (3): pp 186–200.
37. Estabrooks, C.A., P.A. Field, and J.M. Morse. 1994. “Aggregating Qualitative Findings: An Approach to Theory Development.” *Qualitative Health Research* 4 (4): pp 503–11
38. Fleming, Ted (2000) *Adult learning in the museum* In book: *Museums and Adult Learning: Perspectives from Europe* Chapter: 24 Publisher: NIACE Editors: A. Chadwick, A. Stannett
39. Fu, Yi. Kim, Sangkyun. Zhou, Tiantian (2014) *Journal of Tourism and Cultural Change*, Staging the ‘authenticity’ of intangible heritage from the production perspective: the case of craftsmanship museum cluster in Hangzhou, China.
40. Gonçalves, A.R., L.L.P. Dorsch, M. Figueiredo (2022), *Digital tourism: an alternative view on cultural intangible heritage and sustainability in Tavira, Portugal*, *Sustainability* 14 (5) 2912
41. González, Ana Isabel. Díaz–Herrera, Andrea Betsabé. Hernández–Dionis, Paula. Pérez–Jorge, David (2023) *Educational and accessible museums and cultural spaces*, *Humanities and Social Sciences Communications* 10(1).
42. Gray, Clive (2009). *Managing cultural policy: pitfalls and Public prospects*, *Administration* Vol. 87, No. 3, 574–585.
43. Gray, Clive, 2015. *The Politics of Museums*, Palgrave Macmillan.
44. Gregory ,Patricia, Ronald Crown, Lee Cummings, Judy Geczi, Jonathan Harms, Donghua Tao, *Awareness of SLU museums (2017) A Project of the Pius/Medical Center Libraries Assessment Committee*
45. Özer Sart, Ferika. Nazli, Murat. (2018). *Sustaining Cultural Heritage by Means of Museums in an Ever–Changing World*, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 17 (1), 1–14, DOI: 10.21547/jss.316178
46. Hansen ,Dorte Skot (2010) “Pierre Bourdieu, Alain Darbel and Dominique Schnapper, *The love of art: European art museums and their public .*” *International Journal of Cultural Policy*, 16(1), pp. 76–77.
47. Hein ,George E. (2007). *Museum Education, A Companion to Museum Studies*, (edited with Paul Basu, Blackwell. pp340–352
48. Huebner ,Emma June (2022) *Museum Education Through Social Media* , Presented in *Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts (Art Education) at Concordia University* ,Montreal, Quebec, Canada
49. Hurtado, Inmaculada Gómez., José María Cuenca–López, Beatrice Borghi, *Sustainability* (2020) *Good Educational Prac–*

- tices for the Development of Inclusive Heritage Education at School through the Museum: A Multi-Case Study in Bologna,
50. Hutchinson R, Eardley AF (2021) Inclusive museum audio guides: guided looking' through
 51. audio description enhances memorability of artworks for sighted audiences. *Mus Manag Curatorship* 36:427-446.
 52. ICOM, Prague. (2022).<https://icom.museum/en/news/icom-approves-a-new-museum-definition/>
 53. İlhan, Ayşe Çakır. Muge Artar. Ayse Okvuran and Ceren Karadeniz (2014). Museum Training Programme in Turkey: Story of Friendship Train and Children's Education Rooms in the Museums. *Creative Education* 05(19): pp 1725-1732.
 54. Ioannides, Elisabeth (2017) Museums as Therapeutic Environments and the Contribution of Art Therapy, . ISSN 1350-0775, Vol. 68, No. Pp 271-272 . Published by ICOM and Blackwell Publishing Ltd.pp 98-109.
 55. Kacane, İlze. (2021) Heritage Sites as Means of Bringing Cultural Awareness: Intergenerational Attitudes towards Visiting Museums, Proceedings of INTED2021 Conference 8th-9th March.
 56. Keitumetse, Susan. (2006) UNESCO 2003 Convention on Intangible Heritage: Practical Implications for Heritage Management Approaches in Africa, *The South African Archaeological Bulletin*, Vol. 61, No. 184, 166-171
 57. Kelly, Lynda (2006) Measuring the impact of museums on their communities: The role of the 21st century museum, INTER-COM 2006 Conference Paper
 58. Kurin, Richard (2004) 'Safeguarding Intangible Cultural Heritage in the 2003 UNESCO Convention: A Critical Appraisal', *Museum International* 221-222, May.
 59. Konach, Teodora (2015) Intangible cultural heritage projects – National policies and strategies. The creation of intangible cultural heritage inventories, *Encate Journal of Cultural management and policy*, Volume 5, 67-79.
 60. Kosmas P, Galanakis G, Constantinou V, Drossis G, Christofi M, Klironomos I, Zaphiris P, Antona M, Stephanidis C (2020) Enhancing accessibility in cultural heritage environments: considerations for social computing.
 61. Labrador, Angela M (2022) Integrating ICH and education: A review of converging theories and methods, *International Journal of Intangible Heritage*, Vol.17, 18-36
 62. Lenzerini, Federico (2011), Intangible Cultural Heritage: The Living Culture of Peoples **European Journal of International Law**, Volume 22, Issue 1, February 2011, Pages 101-120
 63. Li, Jia, Grounded theory-based model of the influence of digital communication on handicraft intangible cultural heritage, *Heritage Science*, (2022) 10:126,1-12
 64. Littler, Jo (2014) Intangible roles: Theory, policy, practice and intangible cultural heritage, *Ethnologies* 36(1):93
 65. Liu, Xueyan (2019) The value connotation and implementation path of traditional Chinese culture in improving college students' cultural confidence, *Heilongjiang Education (Higher Education Research and Evaluation)* 8, 12-14.
 66. Liu, Yanlong. Peiyun Cheng, Jie Li(2023), Application interface design of Chongqing intangible cultural heritage based on deep learning, *Heliyon* 9, e22242
 67. Martins P (2019) (Un) Accessible museums: disability, accessibility and inclusion in
 68. art museums. *E-Journal of Portuguese History* 17:499-500
 69. Mahmoud, Taha Mahdi(2023) The Role of Museums in Promoting Cultural Awareness Survey Study of A Sample of Visitors to The Shrine Museums In The Holy City of Karbala,
 70. Mattiussi, Elisa, Matteo Danielis, Lucia Venuti, Marta Vidoni, and Alvisa Palese(2019) "Sleep Deprivation Determinants as Perceived by Intensive Care Unit Patients: Findings from a Systematic Review, Meta-Summary and Meta-Synthesis." *Intensive Crit Care Nurs* 53: pp 43-53.
 71. McGinnis, R. (2007). Enabling education: Including people with disabilities in art museum
 72. Programming. In P. Villeneuve (Ed.), *from periphery to center: Art museum education in*
 73. *The 21st century* (pp. 138-149). Reston, VA: National Art Education Association.
 74. McMillen R, Alter F (2017) Social media, social inclusion, and museum disability
 75. access. *Mus Soc Issues* 12:115-125

76. Meunier, A. (2011). Les outils pédagogiques dans les musées: pour qui, pour quoi? La Lettre de l'OCIM, 5-12.
77. Monk, David F. 2013. John Dewey and Adult Learning in Museums , 24: 63 Adult Learning
78. Munteanu Florea, Ionela. Marioara Mirea, Cosmin Susu 2020 Public Governance and Cultural Heritage: Exploring the Links between Culture and Social Indicators with the Principal Component Analysis
79. Özbilen, Fatih Mutlu(2023) Determining the Classroom Teachers' Opinions on Museum Education , International Journal of Research in Teacher Education, Vol. 14(3) 41-55
80. Parezo Nancy J. Museums (1987) Promoting Cultural Awareness, Museum Anthropology 11(3):3-9
81. Paterson, B.L. (2001) "The Shifting Perspectives Model of Chronic Illness." Journal of Nursing Scholarship 33 (1): pp 21-26.
82. Pisoni G, Díaz-Rodríguez N, Gijlers H, Tonolli L (2021) Human-centred artificial intelligence for designing accessible cultural heritage. Appl Sci 11:1-30.
83. Radojichikj, Daniela Dimitrova(2017) Museums: Accessibility to visitors with visual impairment , MUSEUMS ACCESSIBILITY, 1-9
84. Rojas, Hesmaldal. Ronald Renteria, Marisol Pilares, Willie Alvarez, Kevin A. Arias , Vladimiro Ibañez(2020) Construction of a virtual museum as an educational tool for cultural learning. Conferencia Latinoamericana de Tecnologías de Aprendizaje (LACLO)
85. Rossettini, G, T.M Latini, A Palese, S.M Jack, D Ristori, S Gonzatto, & M. Testa (2018). "Determinants of Patient Satisfaction in Outpatient Musculoskeletal Physiotherapy: A Systematic, Qualitative Meta-Summary, and Meta-Synthesis." Disability and Rehabilitation 14: pp 460-72
86. Sachatello-Sawyer, B., Fellenz, R., Burton, H., Gittings-Carlson, L., Lewis-Mahony, J., & Woolbaugh, W. (2002) Adult museum programs: Designing meaningful experiences. New York, NY: Altamira.
87. Sandelowski M, Barroso J. Handbook for synthesizing qualitative research. USA: Springer Publishing Company, Inc; 2007.
88. Sarumaha, Martiman Su'aizisiwa. Government Commitment to Preserve Cultural Heritage Society through Education (Review of the Nias Heritage Society Omo Hada), Ever seminar at the International Seminar and Reunion Gold the Faculty of Education, University of Muhammadiyah - Makassar, May 5-6, 2016
89. Šobáň, Marek. Šobáňová, Petra, Teaching Tools in the Olomouc Museum of Art: A Case Study, Journal of Museum Education, Volume 38, Number 1, March 2013, pp. 103-117
90. Soile, S., K. Adam, C. Ioannidis, A. Georgopoulos (2013) accurate 3D textured models of vessels for the improvement of the educational tools of a museum, International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences, Volume XL-5/W1
91. Taranova, Tatyana N. (2020) Virtual Museum Technologies and the Modern Educational Process, VI International Forum on Teacher Education, Proceedings IFTE-2020, 2513-2521.
92. Xue, K., Li, Y., Meng, X (2019). An evaluation model to assess the communication effects of intangible cultural heritage. J. Cult. Herit. 40, 124-132.
93. Yoshida, Kenji (2004) The Museum and the Intangible Cultural Heritage, Museum International, No. 221-222 (Vol. 56, No. 1-2,
94. Zhang, Lekai. Li, Ming. Zhang, Lingyan. Liu, Xiaojian. Tang, Zhichuan and Wang, Yingfan., (2022) MasterSu: The Sustainable Development of Su Embroidery Based on Digital Technology , Sustainability 14, 7094.
95. Zhao, Xi. Elahi, Ehsan. Wang, Fushuai. Xing, Hu, Khalid, Zainab (2024). Sustainable tourism development for traditional Chinese drama's intangible cultural heritage, Heliyon 10 e25483
96. Zhang, Xuelei. Edelenbos, Jurian. Gianoli, Alberto(2024) .Urban conservation in multi-level governance: Comparing the interaction patterns in conserving different types of cultural heritage in the mainland of China, Urban Governance 4, 25-36
97. Zimmer, L., (2006) Qualitative meta-synthesis: A question of dialoguing with texts. Journal of Advanced Nursing, Volume 53. pp 311-318.

